

ÖREBRO

Ks 572/2016

Slutrapport sociala investeringar

Utomhuspedagogikens inverkan på lärande

Beslut i Kommunstyrelsen, den 5 juni 2018, § 143

Datum: 2018-05-03

Dokumentansvarig på politisk nivå: Kommunstyrelsen

Dokumentansvarig på tjänstemannanivå: Kommundirektör

Ansvariga för utvärderingen: Utvärderingsteamet för sociala investeringar

SAMMANFATTNING

Den sociala investeringen *Utomhuspedagogikens inverkan på lärande* startade höstterminen 2016 och beviljades 3,25 miljoner kronor för genomförande under två år. Satsningen har syftat till att få fler elever på Västra Engelbrektskolan, årskurserna 4-9, att bli behöriga till gymnasieskolan genom att utveckla metoder för tillämpning av utomhuspedagogik och upplevelsebaserat lärande. Utomhuspedagogik har visat sig vara positiv för samtliga elever och mest gynnsamt för nyanlända och de som har allra svårast att klara en traditionell språktung undervisning och kompletterar traditionella undervisningsmetoder. Det naturvetenskapliga förhållnings- och arbetssättet aktiverar alla sinnen och lärandet blir verklighetsanknutet. Satsningen har också inneburit en kompetenshöjning för skolans pedagoger om långsiktig planering utifrån kunskapskrav i olika ämnen och årskurser.

Trots vissa initiala svårigheter i samband med starten har satsningen fått positiva resultat och anses bidra till bättre måluppfyllelse för eleverna, vilket dock inte kommer kunna mätas förrän om ett antal år. Pedagogerna ser att de elever som tagit del av utomhuspedagogik gör framsteg och visar ett ökat intresse. Det finns tendenser till att eleverna i årskurs 6 och 9 förbättrat sina betyg. Det kvantitativa målet, att 70 procent av målgruppen ska bli behöriga till yrkesgymnasieprogram, har ännu inte kunnat analyseras. En uppföljande utvärdering, hösten 2020, bör kunna ge ett bättre underlag för analys av satsningens effekter.

Det är på kort sikt, svårt att påvisa att satsningen genererat ekonomiska effekter som överstiger kostnaderna. Det beror framförallt på att de mått som ligger till grund för beräkning av eventuella besparingar än så länge är svåra att dra slutsatser av, eftersom tillräcklig data ännu inte finns tillgänglig. På längre sikt finns det dock förutsättningar för att satsningen kommer vara lönsam i ett kommunalekonomiskt perspektiv. Sammantaget finns behov av att justera återföringen till totalt 85 procent av den ursprungliga återföringsplanen. Utifrån utvärderingens resultat, lämnas nedanstående förslag till implementering:

- Satsningen bör fortsätta på Västra Engelbrekt med fokus på naturorienterade ämnen och tematiskt arbetssätt.
- Prioritering av årskurs 7-9 och därefter fortsättning i årskurs 4-6 för att bidra till en grön tråd mellan stadierna.
- Utveckling av tematiska upplägg inom olika naturorienterade ämnen, vilket kan erbjudas flera skolor inom ramen för Naturskolan. Detta möjliggör utökad arbete på flera skolor utifrån definierade behov.

I framtagandet av slutrapporten har följande personer medverkat:

Niklas Jarl, projektledare
Malin Bideby, naturpedagog
Mattias Drejby, naturpedagog
Magdalena Andersson, naturpedagog

Biträdande rektor, Västra Engelbrektskolan
Pedagoger, Västra Engelbrektskolan

Ansvariga för utvärdering och slutrapport:

Staffan Wikstedt, nationalekonom, Utvärderingsteamet för sociala investeringar
Simon Björhed, nationalekonom, Utvärderingsteamet för sociala investeringar
Gunilla Björling, planerare, Utvärderingsteamet för sociala investeringar
Yvonne Haneskog, processledare sociala investeringar

Projektägare: Margareta Borg, förvaltningschef Förvaltningen förskola och skola

Datum för godkännande av projektägare: 2018-05-02

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING	2
1 BAKGRUND.....	6
1.1 Problemformulering	6
1.2 Syfte, målgrupp och målsättning	6
1.3 Utgångspunkt och metod för satsningen.....	7
1.4 Organisation	8
2 RESULTAT- OCH EFFEKTRDOVISNING.....	9
2.1 Förutsättningar	9
2.2 Mål 1 – Förbättrade förutsättningar att tillgodogöra sig kunskap	10
2.2.1 Arbetssätt och metod	10
2.2.2 Genomförda aktiviteter.....	11
2.2.3 Resultat	11
2.2.4 Enkätresultat – Elevernas uppfattning av upplevelsebaserat lärande	14
2.2.5 Resultat – Betyg i naturvetenskapliga ämnen årskurs 6	18
2.2.6 Resultat – Kunskapskrav i fysik för årskurs 9	19
2.2.7 Resultat – Pedagogernas skattning av elevernas utveckling	21
2.3 Mål 2 – Målgruppen har fått en introduktion till det nya landets natur och möjligheter till en positiv fritid tillsammans med sina nya klasskamrater.....	24
2.3.1 Arbetssätt och metod	24
2.3.2 Genomförda aktiviteter.....	24
2.3.3 Resultat	24
2.4 Mål 3 – Ökad kunskap om och tillämpning av utomhuspedagogik och upplevelsebaserat lärande	25
2.4.1 Arbetssätt och metod	25
2.4.2 Genomförda aktiviteter.....	26
2.4.3 Resultat	26
2.5 Intervjuresultat	26
2.6 Ekonomiska effekter	30
2.7 Satsningens kostnader.....	32
2.8 Kostnadsnyttoanalys.....	33
3 ANALYS OCH SLUTSATSER.....	35
3.1 Slutsatser.....	35
3.2 Komponentanalys.....	36
4 FÖRSLAG TILL BESLUT.....	36
4.1 Förslag till implementering	36
4.2 Plan för återföring	37
5 FORTSATT ARBETE	38

5.1	Fortsatt utvärdering	38
5.2	Utvecklingsområden	39
BILAGOR	40
Bilaga 1 – Utvärderingschema		40

1 Bakgrund

1.1 Problemformulering

Antalet asylsökande har ökat markant de senaste åren och därigenom kommer också ett stort antal barn till Örebro kommun som ska tas emot i skolans verksamhet så snart det är möjligt. Perrongen, som är ingången till skolan för nyanlända, tog 2014 emot 150 barn i grundskoleåldern. 2015 uppgick siffran till 350 barn.

Vid tiden för ansökan (2016) uppnådde endast 20-30 procent av de nyanlända i Örebro kommun behörighet till minst yrkesförberedande gymnasieprogram. Som nyanländ räknas den som varit i Sverige kortare än fyra år. En tydlig koppling finns mellan antalet år i Sverige och behörighet till gymnasieskolan. För elever som anlät till Sverige i årskurs 1-5 är behörighetsandelen cirka 70 procent, medan elever som är inflyttade till Sverige innan skolstart uppnår behörighet till 80 procent. De låga resultaten för framför allt nyanlända förklaras delvis genom att skolan i alltför hög grad fokuserar på elevernas brister och tillkortakommanden i svenska som andraspråk. De nyanlända introduceras inte heller till vissa teoretiska ämnen innan de har lärt sig det svenska språket, vilket resulterar i ytterligare svårigheter att hinna uppnå godkända betyg i de ämnena.

Drygt 60 procent av eleverna på gymnasieskolans introduktionsprogram i Örebro kommun har utländsk bakgrund, en andel som ökat med nästan 20 procentenheter under de senaste tre åren och som är en direkt konsekvens av att eleverna inte möjliggörs ämneskunskap på ett sätt som de kan tillgodogöra sig. Studier visar att det tar längre tid att lära sig ett skolspråk än att lära sig ett vardagsspråk, ofta uppemot fem år. Skolan behöver därför hitta kompletterande metoder för undervisning som möjliggör ett lärande för eleverna där kunskaperna i det svenska språket inte blir lika avgörande. Utomhuspedagogik är ett sätt att variera undervisningen och få in mer praktiska moment i de teoretiska ämnena. På så vis blir elevernas språkkunskaper inte lika avgörande för inlärnigen.

Satsningen Utomhuspedagogikens inverkan på lärande genomförs från augusti 2016 och två år framåt och har beviljats 3,25 miljoner kronor för sitt genomförande. Detta innebär att det vid tidpunkten för slutrapportens framtagande kvarstår några månaders arbete inom ordinarie tidsram för satsningen. Skälet till att slutrapporten skrivs i detta skede är för att säkerställa underlag för beslut om implementering och eventuellt fortsatt arbete, i syfte att undvika glapp i verksamheten.

1.2 Syfte, målgrupp och målsättning

Genom att utveckla metoder för att tillämpa utomhuspedagogik och upplevelsebaserat lärande, som ett komplement till den traditionella undervisningsformen, syftar satsningen till att få fler elever att bli behöriga till gymnasieskolan. En gymnasieutbildning är en avgörande faktor för att undvika framtida utanförskap och för en utlandsfödd minskar risken med 3-4 gånger vid genomförd utbildning.

Målgruppen för satsningen är nyanlända elever i förberedelseklasserna på Västra Engelbrektskolan och eleverna som höstterminen 2016 börjar i årskurserna 5-8 på samma skola. Samma elever kommer sedan följas under två år, medan förberedelseklasserna kontinuerligt fylls på med nya elever. De kommer få daglig undervisning där utomhuspedagogik tillämpas som undervisnings-

metod. Västra Engelbrektskolan har valts ut som målgrupp utifrån att de tar emot ett förhållandevis stort antal nyanlända elever, har en låg andel elever som är behöriga till gymnasieskolan efter årskurs 9 och har en stor andel elever med utländsk bakgrund. Det gör skolan lämplig för att utveckla metoder som möjliggör ett lärande som inte är lika avhängigt goda kunskaper i det svenska språket.

Genom att involvera alla elever i årskurserna 5-8 kan de nyanlända eleverna ges fortsatt undervisning genom utomhuspedagogik även när de går ut i ordinarie klass och en viktig integrationsaspekt adderas. Då skolan dessutom har en stor andel elever med utländsk bakgrund med varierande språkkunskaper har även de eleverna stor nytta av kompletterande undervisningsmetoder för att uppnå gymnasiebehörighet. Skolan kommer under läsåret 2016/2017 ha två klasser i årskurs 5, en klass i årskurs 6, en klass i årskurs 7 och två klasser i årskurs 8, samt två förberedelseklasser. Totalt berörs cirka 160-170 elever av satsningen.

Målsättningen med satsningen är att 50 procent av de nyanlända eleverna och 70 procent av alla elever på Västra Engelbrektskolan efter årskurs 9 är behöriga till minst yrkesförberedande gymnasieprogram.

1.3 Utgångspunkt och metod för satsningen

För att möjliggöra för nyanlända elever att i en ökad utsträckning uppnå måluppfyllelse i grundskolan och därmed också nå behörighet till gymnasieskolan behöver det traditionella sättet att undervisa i skolan kompletteras med andra metoder och arbetsätt. Genom att tillämpa upplevelsebaserat lärande kan eleverna tillgodogöra sig kunskaper inom ämnen där det med en traditionell undervisningsform ställs stora krav på språkkunskaperna. Exempel på sådana ämnen är naturkunskap och matematik, som är viktiga ämnen för att uppnå gymnasiebehörighet men som idag inte tillgängliggörs för nyanlända elever. Denna satsning syftar därför till att med hjälp av utomhuspedagogik tidigare kunna erbjuda fler ämnen till nyanlända elever och på så sätt öka deras chanser att hinna lära sig det som krävs inom alla ämnen för att uppnå godkända betyg och gymnasiebehörighet. På köpet får eleverna också naturkontakt, en relation till den svenska naturen och positiva hälsoeffekter.

Ett lärande med hjälp av utomhuspedagogik kan tillämpas i de flesta skolämnen. Att arbeta med utomhuspedagogik är ett arbetsätt där alla sinnen involveras, vilket leder till ett rikare och djupare lärande. Med hjälp av utomhuspedagogik blir lärandet mer verklighetsanknutet. Utomhuspedagogik gör det möjligt att koppla lärandet till något existerande och på så sätt få en bild att senare kunna koppla ord till, vilket ses som viktigt både för lärare och elever. Genom att få se och uppleva visuellt skapas ett upplevelsebaserat lärande, vilket också bidrar till att höja koncentrationen.

Till skillnad från Naturskolans ordinarie arbetsätt, där skolklasserna erbjuds besök i Naturskolans verksamhet någon enstaka gång under grundskoleåren, syftar denna satsning till att utveckla arbetsformer där utomhuspedagogiken blir ett kontinuerligt och naturligt inslag i den ordinarie skolgången. Enligt ansökan var tanken att utomhuspedagogerna planerar tillsammans med berörda lärare för att sedan genomföra och utvärdera undervisningen ihop. Detta för att lärarna ska äga processen, känna att de kan påverka och vara med och utforma upplägget. Genom ett sådant

upplägg skapas ett lärande för skolornas pedagoger i hur utomhuspedagogik kan användas i den ordinarie undervisningen, så att de kan ta över och tillämpa metodiken på egen hand. Även eleverna skulle vara delaktiga i planeringsarbetet på olika sätt. Vid planering skulle tid läggas på att hitta utomhuspedagogiska övningar som passar målgruppen och deras behov utifrån kursplanernas mål.

Successivt, var tanken, att det utomhuspedagogiska arbetssättet även skulle inkludera de nyanlända elevernas nya klasskamrater i takt med att de introduceras till ordinarie klass. På så sätt uppnås även integrationsarbete som genererar sociala kontakter utanför förberedelseklasserna. Undervisningen planerades genomföras huvudsakligen i den närmiljö som finns runt skolorna, både på skolgården och i närområdet, men att klasserna också skulle besöka andra naturområden som till exempel naturreservatet Oset och Kilsbergen.

Enligt ansökan skulle satsningen fokusera på följande tre delar:

- Undervisning dagligen av elevgrupper tillsammans med deras pedagoger, både i förberedelseklass och i ordinarie klass. I början av satsningen undervisar naturpedagogerna, medan skolans pedagoger deltar och observerar. Vartefter skolans pedagoger börjar lära sig metoden skiftar upplägget där de ordinarie pedagogerna undervisar och naturpedagogerna agerar resurs under lektionen och observerar pedagogernas undervisning för att sedan ge fortsatt planeringsstöd och reflektion på utveckling.
- Utbildning i utomhuspedagogik för all personal som arbetar med förberedelseklasserna och årskurserna 5-8 på Västra Engelbrektskolan. Utbildningen är en förutsättning för att pedagogerna ska ha tillgång till arbetssättet även efter satsningens avslut. Utbildning skulle ske en gång i månaden, exempelvis i samband med APT eller konferensdagar där all personal finns samlad.
- Planerings-, utvecklings- och uppföljningsstöd till lärarna i form av konkreta lektionsupplägg, läroplanskopplingar, ämnesövergripande upplägg och bedömningsunderlag för upplevelsebaserat lärande skulle genomarbetas tillsammans med pedagogerna. Genom detta kommer all personal få lära sig hur utomhuspedagogiken och det upplevelsebaserade lärandet kan stärka och komplettera undervisningen i skolans olika ämnen för att nå målen.

1.4 Organisation

All personal i satsningen har varit hemmahörande på Naturskolan. Satsningens första projektledare slutade 31 september 2016 varpå den nye projektledaren, enhetschef för KomTek och Naturskolan, tillträdde 1 oktober. Under första året arbetade fyra naturpedagoger från Naturskolan i satsningen med 50 procent vardera, för att kunna nyttja den samlade kompetensen i gruppen. Det blev dock svårt i praktiken med kommunikation och kontinuitet med fyra personer involverade i satsningen. Även Naturskolans ordinarie verksamhet blev lidande. Under sista halvåret i satsningen justerades organisationen till att tre naturpedagoger bemannade satsningen, varav en på heltid.

Under satsningens genomförande har det varit rektorsbyte på Västra Engelbrektskolan. Ett år in i genomförandet tillträdde en ny biträdande rektor, som har varit satsningens kontaktperson på skolan. Denna rektor slutar sin tjänst april 2018 och en ny biträdande rektor kommer att vara kontaktperson under satsningens fem sista månader.

2 Resultat- och effektrevisning

2.1 Förutsättningar

Ansökan beviljades i mitten av juni 2016 och satsningen startade på Västra Engelbrektskolan hösten 2016. Det blev därmed kort tid för att förankra satsningen bland skolans pedagoger, tillika målgrupp för satsningen. Skolans dåvarande biträdande rektor var heller inte helt införstådd med satsningens syfte och dess utformning på skolan. Satsningens start påverkades även av att dåvarande projektledare slutade varpå en ny projektledare tillträdde 1 oktober. Detta medförde att uppstartsfasen blev en aning trevande.

I början av satsningen genomförde naturpedagogerna kurser där de samlade pedagogerna för fortbildningsinsatser i utomhuspedagogik. Det visade sig vara svårt att hitta tider för dessa kurser, vilket medförde att upplägget ändrades inför vårterminen 2017. Istället valde naturpedagogerna att arbeta med handledning med pedagogerna.

Från början var skolans förberedelseklass (introduktionsklass, ITK) tänkt som en naturlig ingång för att nå nyanlända elever. Nyanlända elever är i förberedelseklass innan de slussas ut i ordinarie klasser. Byte av lärare, svårigheter att veta vilka elever som tillhört klassen, vilka lektioner enskilda elever förväntats närvara på, med mera, har försvårat arbetet. Under genomförandet valde naturpedagogerna att arbeta med eleverna både i förberedelseklass och i ordinarie klass, för att så mycket som möjligt kunna nå de nyanlända med praktiska och utomhuspedagogiska metoder.

Enligt projektledarens erfarenhet behöver personer som ska vara delaktiga i ett förändringsarbete ibland få tid på sig för att se att förändringarna är något som är positivt och något man är villig att engagera sig i. Naturpedagogerna valde därför att börja arbeta med de lärare på mellanstadiet som var mest entusiastiska. På högstadiet hade de svårare att hitta lärare som var villiga att ge sig in i satsningen i startskedet samt att lärare i naturorienterande ämnen på högstadiet dessutom var nyanställd, obehörig personal.

Trots positiv inställning till satsningen första året var det endast en handfull pedagoger som till fullo utnyttjade möjligheterna satsningen gav. Enligt projektledaren har skolan överlag en relativt stor personalomsättning och det var många nya pedagoger även när läsåret 2017/2018 började, varav flera obehöriga, vilket gjorde att satsningen till vissa delar fick börja om vid terminsstart. Vikariebristen på skolan, och i Örebro, skapade också under en period ett moraliskt dilemma för satsningens pedagoger som kände att de hamnade i en lojalitetskonflikt gentemot kollegorna på skolan då dessa brottades med vardagsproblemen. Överlag har lärarnas arbetssituation känts pressad och det var svårt att hitta tid för planeringstillfällen.

Inför andra året fick skolan en ny biträdande rektor och samarbetet utvecklades. Efterfrågan från pedagogerna har ökat markant. Inför hösten 2017 fick skolan också en behörig och rutinerad lärare i naturorienterande ämnen till högstadiet som naturpedagogerna kunde inleda samarbete med och under hösten gjordes stora framsteg.

Efter en tid på Västra Engelbrektskolan noterade naturpedagogerna att det inte var så många elever i årskurs 4-6 ute på rasterna. Skolan hade under höstterminen 2016 startat ett projekt med "trivselledare" i årskurserna 1-3 och 4-6, ett koncept man köpt in från en extern aktör. Trivselledarna är elever som är valda av klassen för att de är bra kamrater. I årskurs 4-6 kom det inte igång då skolan inte hade något fungerande rastvaktsystem. Då fysisk aktivitet har betydelse och är viktig för kunskapsinläringen och koncentrationen valde naturpedagogerna att lägga resurser på detta område och hjälpa till att få igång arbetet. De har även inlett ett arbete för att utveckla skolgården så att den blir mer inbjudande till utevistelse och fysisk aktivitet.

2.2 Mål 1 – Förbättrade förutsättningar att tillgodogöra sig kunskap

Enligt ansökan har satsningen flera mål som relaterar till förbättrade förutsättningar att tillgodogöra sig kunskap. Dessa delmål listas nedan och beskrivs sammantaget i följande avsnitt.

- Målgruppen ges förbättrade förutsättningar att tillgodogöra sig kunskap inom alla skolämnen, oavsett kunskaper i svenska språket, med hjälp av utomhuspedagogik och ett upplevelsebaserat lärande.
- Målgruppen i ökad utsträckning når gymnasiebehörighet efter årskurs 9.
- Målgruppen i snabbare takt kan påbörja undervisning i ordinarie klasser.

2.2.1 Arbetssätt och metod

Naturpedagogerna har arbetat med elever i både årskurs 4-6 och 7-9 för att nå de elever som har svårast att ta till sig en teoretisk och språktung undervisning. Med utomhuspedagogik får elever som har svårt att uttrycka sina kunskaper i text lära sig och visa upp sina kunskaper i praktisk handling. Det ska vara lätt och mer kravlöst att utforska och pröva det nya språket ute med ett praktiskt arbetssätt. Tanken är att uppmuntra till samtal och diskussion. Eleverna får hjälp att samla intryck och sedan sätta ord på dessa och därefter kan de gå över till att skriva.

Utomhuspedagogik innebär att elever använder alla sina sinnen och leker med ord och begrepp som temat för lektionen avser. Utomhuspedagogik innebär även ett undersökande och naturvetenskapligt arbetssätt. Eleverna planerar, genomför, observerar och drar slutsatser och kan då få djupare förståelse för begrepp, exempelvis krafter och gravitation. I ett praktiskt moment kan elever lättare visa på sina förmågor. Naturpedagogernas roll är att hjälpa läraren att se och värdera den kunskap eleven uttrycker i praktisk handling och inte bara utgå ifrån skriftliga prov vid bedömningen.

Naturpedagogerna utgår från läroplanens innehåll och kunskapskrav och är med från början och hjälper pedagogen med planeringen för att få med flera kunskapskrav. Därefter har naturpedagogerna deltagit tillsammans med pedagogerna vid laborationer och lektioner.

Från december 2017 träffar naturpedagogerna regelbundet trivselledarna i årskurs 4-6 och ger dem nya lekar och aktiviteter att använda med målet att få eleverna att gå ut och röra på sig så att de bättre kan fokusera på lektionen efteråt.

För att möjliggöra ett praktiskt arbetssätt har friluftskläder köpts in med hjälp av satsningen, som elever sedan har lånat för att kunna delta i det praktiska arbetet.

2.2.2 Genomförda aktiviteter

För att komplettera det traditionella sättet att undervisa med ett mer upplevelsebaserat lärande har naturpedagogerna tagit fram stödmaterial och dokumenterad metodik anpassad för elevernas behov, till exempel olika lektionsupplägg som material kring hållbar utveckling, praktiskt matematikmaterial och lektionsplanering i friluftsteknik. Totalt har 169 dokumentationer gjorts för ämnena svenska, engelska, matematik, samhällsvetenskapliga ämnen, naturvetenskapliga ämnen, hemkunskap, idrott och slöjd.

2.2.3 Resultat

I nedanstående avsnitt redovisar projektledaren genomförda aktiviteter och resultat i form av intervjuer som genomförts med ett urval elever.

Ett tillfälle ur vardagen

När vi skulle ha en utomhuslektion med 5A så hade en elev från 5B gömt sig i 5A:s klassrum. Han hade veckan innan varit med på en utomhuslektion. Den här eleven har en egen resurs och är sällan med i ordinarie undervisning i helklass. Han sitter själv i ett eget rum. Läraren frågade om han ville vara med 5A när de hade utomhuslektion. Det ville han! Han som aldrig vill/kan vara med hade gömt sig i klassrummet för att få vara med. Han deltog i lektionen tillsammans med den andra klassen och han fungerade som alla andra; stack inte ut - trots helklass.

-Han kunde vara med. Han kunde lyckas med skolarbete.

-Läraren var förvånad och glatt överraskad.

-Den här eleven har efter detta velat vara med på flera praktiska lektioner, både ute och inne, inom satsningen.

De elever som har allra störst glädje av våra metoder är således de elever som har allra svårast att klara en traditionell språktung undervisning. De effekter vi kan se är:

Elever som annars upplevs som problematiska får glänsa – Den ”vanliga” undervisningen med mycket text och tal i snabbt tempo, som i större utsträckning är kopplad till lärobok än till elevens fysiska verklighet, den passar inte alla elever. För vissa elever passar den så dåligt att eleven blir ett problem. När undervisningen blir mer praktisk ser vi hur dessa elever lyfts och får glänsa. Helt plötsligt fungerar dessa elever. De kan vara med och delta, de får känna att de kan och de presterar. Det är osannolikt att detta inte kommer visa sig i betygen. Vi har arbetat med i princip alla ämnen. Här är några exempel som samtidigt belyser de effekter vi kan se:

Kemi i årskurs 5 – och att visa sin kunskap i praktisk handling

Vi ser ständigt hur elever som inte riktigt lyckas i klassrummet får en ny chans när de får lära sig och visa upp sina kunskaper i praktisk handling. Ett av barnen i klassen fungerar enligt läraren inte i något sammanhang inomhus men tog för sig och presterade fantastiskt i gruppen ute. Läraren noterade detta: *Han kan ju jättemycket! Visst måste jag kunna bedöma honom på det jag ser nu?*

Vikingatiden en temadag med årskurs 4 – godkänd tack vare satsningen

Det finns elever som har svårt att uttrycka sina kunskaper i text. Under vikingadagen levde klassen vikingatid en dag och provade på att spinna ullgarn med hjälp av en slända, att väva tyg till kläder

och segel, att hugga runor i sten, att leka gamla lekar, att laga mat och baka bröd över elden och att ”bygga” och forma ett vikingaskepp – hur stort var det egentligen? Vi upplevde och samtalade om vikingatiden och hur man levde då.

Tack vare den dagen kunde läraren ge en elev godkänt i historia!

Här är en av våra utmaningar att hjälpa läraren att se och värdera den kunskap eleven uttrycker i praktisk handling och inte bara gå på skriftliga prov vid bedömningen. Elever kan ofta, men de kan inte uttrycka sin kunskap i ord på ett papper på ett språk de inte till fullo behärskar. Får vi även med den kunskap som visas i praktisk handling i betygen kommer betygsstatistiken att se betydligt bättre ut.

Svenska i årskurs 5 – och uterummets befriande prestigelöshet

Vi ser hela tiden att metodiken underlättar för språksvaga elever att delta och för nyanlända att utveckla sitt språk. Här har klassen jobbat med ”Väsen i skogen” (Svenska, miljöbeskrivningar).

Eleverna fick ett häftstift som symboliserade ett öga. Uppgiften var att hitta ett väsen till ögat och den plats där detta väsen bor. Sedan fick de lyssna på miljön, känna på miljön, lukta på miljön och titta på miljön. Leka med ord och begrepp som miljöbeskrivning att göra – vad hör du? Vad ser du? De får hjälp att samla intryck och sedan sätta ord på dessa. Sedan kan de gå över till att skriva.

En nyanländ elev har varit i Sverige i drygt ett år. Hennes lärare i svenska var alldeles fascinerad över hur fint och ”poetiskt” hon uttryckte sig. Hon visade förmågor som läraren tidigare inte hade sett.

I intervju uttrycker samma elev att det är lättare att prata ut. Det är inte lika kravfyllt. I klassrummet räcker man upp handen och alla lyssnar. Då är man rädd för att det ska bli fel. Ute bara pratar man på!

Biologi i årskurs 9 – och värdet av att kunna vara med även med små kunskaper i svenska språket

Efter lektionen var läraren väldigt nöjd med alla elevers insatser, hon var riktigt imponerad att de tog undersökningen så seriöst och att de tyckte att det var så roligt. Läraren var också mycket förvånad över att de nyanlända flickorna frågade så mycket frågor och gör en så bra exkursion, de säger aldrig något på övriga lektioner. Det är helt enkelt lättare och mer kravlöst att utforska och pröva det nya språket ute i ett praktiskt arbetssätt.

Fysik i årskurs 5 – och glädjen i undersökande arbetssätt

Allt vi gjort i satsningen utgår från läroplanens centrala innehåll och kunskapskrav. I det här exemplet handlar det om krafter och gravitation (LGR11, Fysik årskurs 4-6).

har med

- Krafter och rörelser i vardagssituationer och hur de upplevs och kan beskrivas.
- Enkla systematiska undersökningar. Planering, utförande och utvärdering.
- Mätningar och mätinstrument, till exempel klockor, måttband och vågar och hur de används i undersökningar.
- Dokumentation av enkla undersökningar med tabeller, bilder och enkla skriftliga rapporter.

Eleverna planerar, genomför, observerar, drar slutsatser och lär sig på så vis både ett naturvetenskapligt arbetssätt samtidigt som de får djupare förståelse för begrepp som krafter och gravitation. Aktiviteterna syftar till att underlätta för språksvaga elever att tillgodogöra sig undervisningen men också till att alla elever ska tycka att det är meningsfullt. Därför blir kommentarer som denna viktiga: *Det var så roligt så jag till och med nästan glömde bort att jag frös!* - elev i årskurs 5 efter NO-lektion en regnig dag utomhus.

I intervjuerna uttrycker samtliga elever att undervisningen blir roligare när man jobbar med satsningens metoder.

Rastvärdar – och värdet av att vara ute och röra på sig under rasten

Efter en tid på Västra Engelbrektskolan lade vi märke till att det inte var så många elever i årskurs 4-6 ute på rasterna. Vi fick veta att de inte behövde vara ute på rasterna. Vi vet från både forskning och egen erfarenhet att rörelsens betydelse är väldigt viktig för kunskapsinläringen och koncentrationen. Det är helt enkelt väldigt stor skillnad på hur bra en elev presterar på lektionen efter rasten beroende på om den hängt i korridoren och buffat på klasskompisar under rasten eller varit ute och gjort av med energi genom en social aktivitet under rasten. Därför valde vi att lägga resurser på detta område.

Forskning visar att:

- 20 minuters rörelse – vid ett tillfälle – gjorde nioåringar bättre på läsförståelse (Hillman C 2009).
- 12 minuters rörelse förbättrar läsförståelse och uppmärksamhet (Tine M et al 2010).
- 4 minuters rörelse ökar tioåringarnas förmåga att bortse från distraktioner (Ma et al 2015).

Alltså: Inte bara ”springa av sig överskottsenergi” Hjärnan fungerar bättre hos barn som rör på sig! Det finns också flera studier som visar att barn med ADHD har lättare att koncentrera sig efter vistelse utomhus.

Skolan hade under höstterminen 2016 startat ett projekt med ”trivselledare” i både årskurs 1-3 och 4-6, ett koncept man köper in från en extern aktör. Trivselledarna är elever som är valda av klassen för att de är bra kamrater. I årskurs 4-6 kom det inte igång då skolan inte hade något fungerande rastvaktsystem. Personal kunde inte stötta trivselledarna i deras uppgift och de kom inte åt de redskap de behövde i förrådet. Vi såg behovet och ville hjälpa igång systemet.

2.2.4 Enkätresultat – Elevernas uppfattning av upplevelsebaserat lärande

I början av 2018 gavs en enkät ut till samtliga elever i årskurs 4, 5, 6 och 9 på Västra Engelbrektskolan, där de fick besvara frågor kring upplevelsebaserat lärande och skatta sina svar inom gradskalan 1-6 (där en 1:a ses som mest negativ och en 6:a mest positiv). Eleverna fick även besvara hur många år de bott i Sverige, hur många år de gått i skolan i Sverige samt vilket land de kom ifrån (om de flyttat till Sverige). På så vis täcks även de nyanlända elevernas syn på ett mer upplevelsebaserat lärande in. Totala antalet elever i varje årskurs samt hur många som besvarat enkäten summeras i Tabell 1 (alla elever har dock inte besvarat alla frågor).

Tabell 1. Antal elever som besvarat enkäten.

ÅR	Samtliga elever	Samtliga elever som besvarat enkät	Nyanlända elever	Nyanlända elever som besvarat enkät
4	50	47	7	7
5	54	38	15	8
6	41	29	8	5
9	47	30	13	13
Totalt	192	144	43	33

Diagram 1 och 2 visar att en majoritet av eleverna anser att lärandet blir bättre vid ett mer upplevelsebaserat/praktiskt arbete. 46 av samtliga 139 elever (33 procent) som besvarat frågan har angivit den högsta gradskalan 6 och 106 stycken (76 procent) har angivit 4, 5 eller 6, vilket får ses som ett positivt resultat. Mest kritiska har eleverna i årskurs 4 och 5 varit, där cirka 27 procent från båda årskullarna angivit något mellan gradskalan 1-3, medan årskurs 6 och 9 varit mer positiva (79 respektive 83 procent har angivit något mellan gradskalan 4-6). Av de nyanlända eleverna har 24 av 31 svarat inom gradskalan 4-6 (77 procent), där 14 angett den högsta gradskalan (45 procent).

Diagram 1. Elevers uppfattning kring det praktiska arbetets påverkan på lärande, samtliga elever.

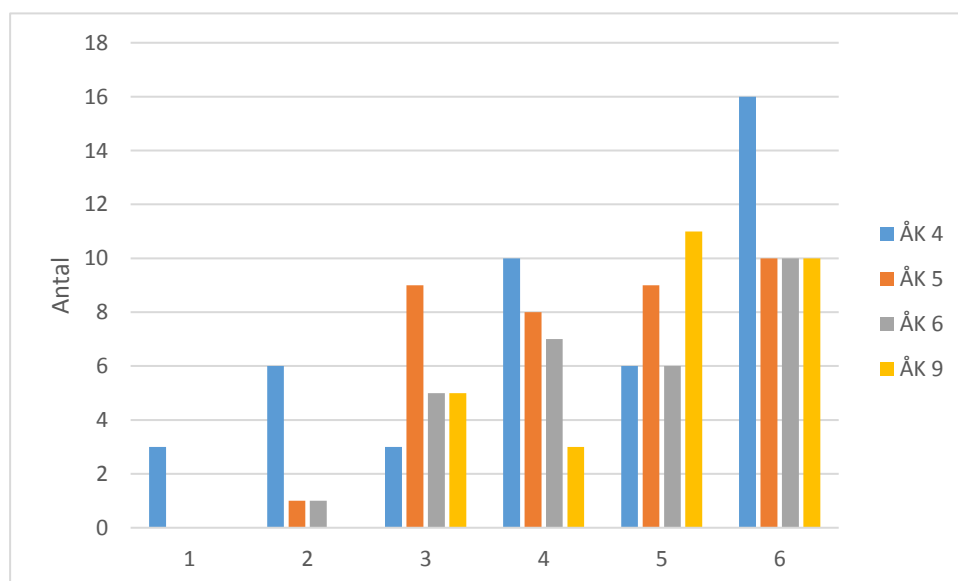

Diagram 2. Elevens uppfattning kring det praktiska arbetets påverkan på lärande, nyanlända elever.

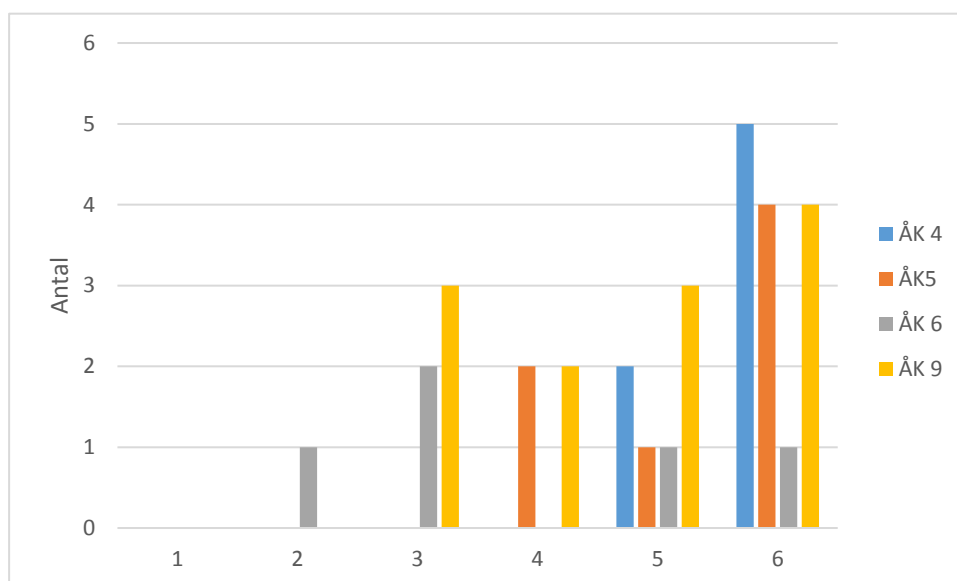
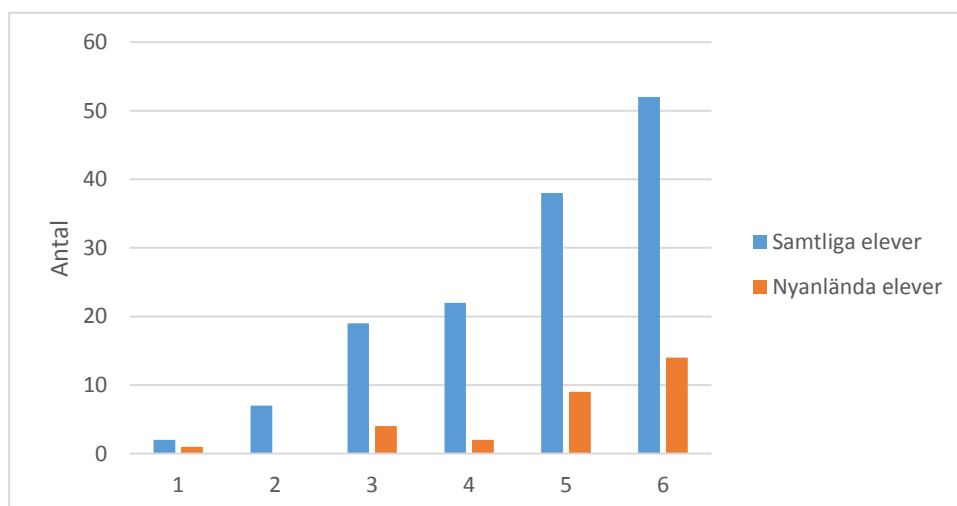

Diagram 3 visar att 80 procent av samtliga elever anser att skolan blir roligare vid ett praktiskt arbete med naturskolan (elever som besvarat frågan med gradskalan 4, 5 eller 6). De nyanlända eleverna uppvisar ungefär samma resultat (83 procent), varav 47 procent angivit den högsta gradskalan 6. En analys nedbruten på årskurser är inte nödvändig då ingen större skillnad går att påvisa.

Diagram 3. Elever som anser att skolan blir roligare vid praktiskt arbete.

Att eleverna anser att skolan blivit roligare när de arbetar mer praktiskt med naturskolan borde leda till att skolan känns mer meningsfull och upplevelserik. Detta verkar stämma bra överens för samtliga elever i årskurs 6 och 9, men mindre bra för årskurs 4 och 5 där spridningen på elevernas skattningar är större (diagram 4). En majoritet av årskurs 4 eleverna (51 procent) har angett ett värde mellan gradskalan 1-3, medan 37 procent av årskurs 5 eleverna gjort detsamma. 82 procent av årskurs 6 eleverna och 76 procent av årskurs 9 eleverna anser att skolan blivit mer meningsfull (angett någon av gradskalan 4-6), medan ingen elev i dessa årskullar angett gradskalan 1 eller 2.

Det finns en mindre spridning över årskullarnas skattningar hos de nyanlända eleverna, där endast en elev besvarat frågan med gradskalan 1. Resterande elever har angett någon av gradskalorna 3-6, där 69 procent anser att skolan blivit mer meningsfull (gradskala 4-6, se diagram 5).

Diagram 4. Elever som anser att skolan känns mer meningsfull vid praktiskt arbete, samtliga elever.

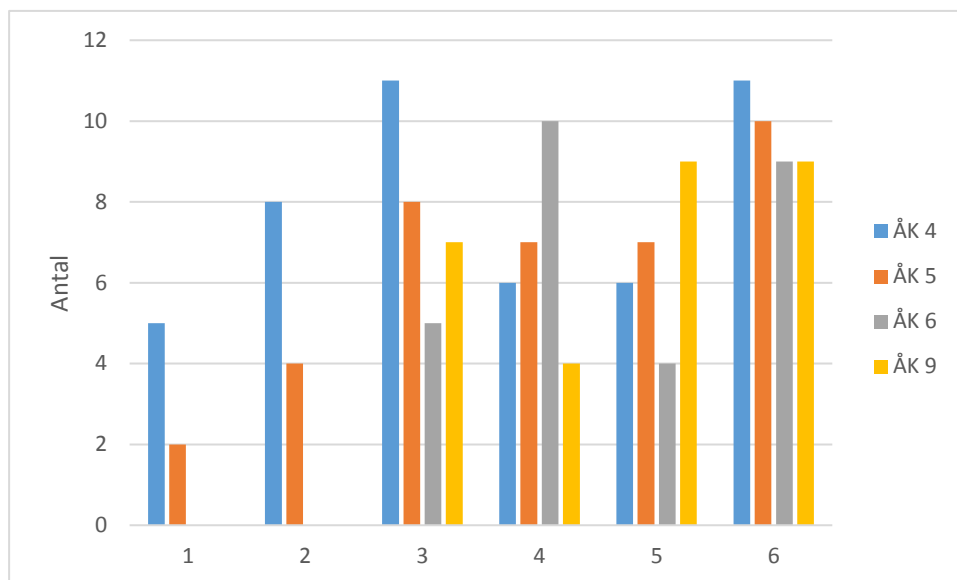
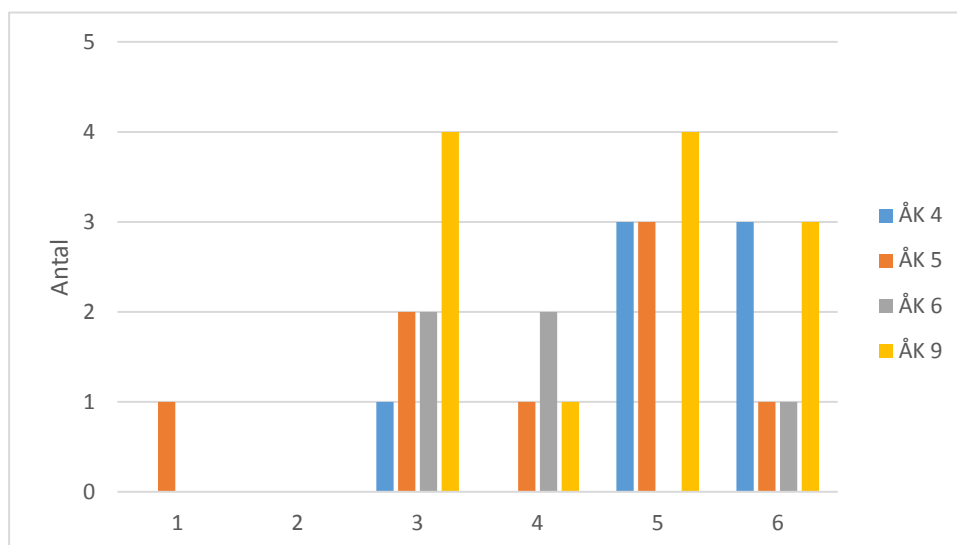
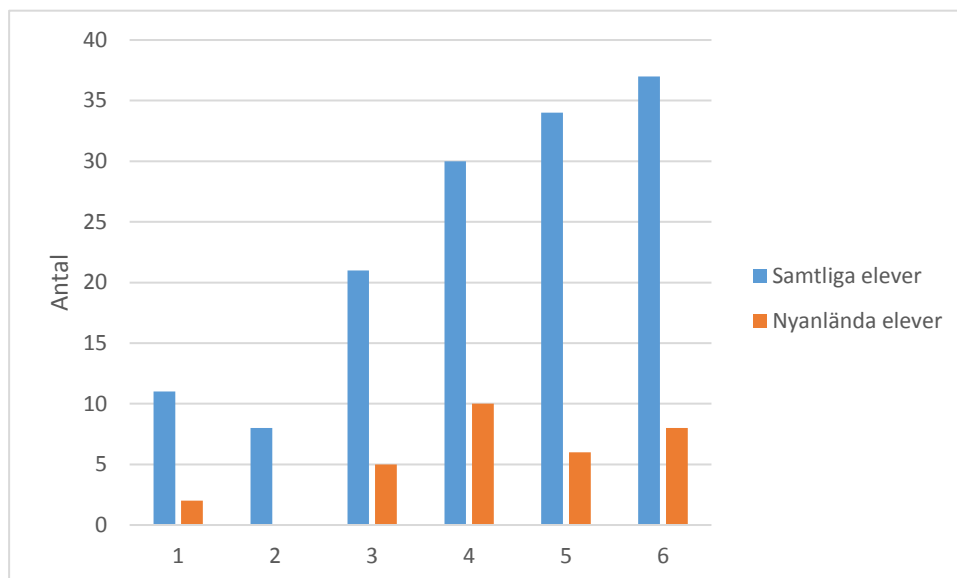

Diagram 5. Elever som anser att skolan känns mer meningsfull vid praktiskt arbete, nyanlända elever.

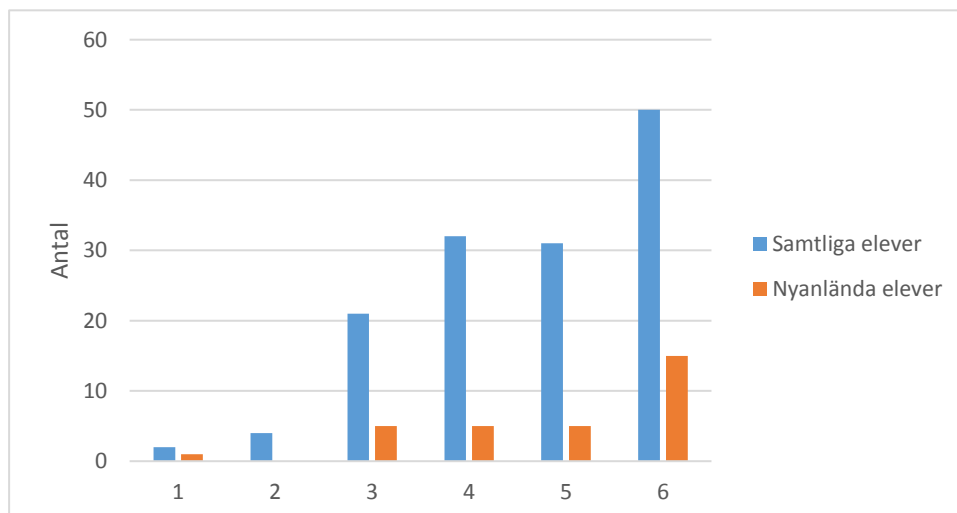
71 procent av samtliga elever anser att det är lättare att koncentrera sig när skolarbete sker utomhus eller praktiskt (svaret 4, 5 eller 6). Resultatet presenteras inte sorterat över årskurs, eftersom ingen större spridning går att utläsa om en jämförelse görs av årskurs 4, 5, 6 och 9. Om enbart de nyanlända eleverna analyseras påvisas liknande resultat, där en majoritet anser att det är lättare att koncentrera sig när skolarbetet sker praktiskt eller utomhus. Resultaten presenteras i diagram 6 nedan.

Diagram 6. Elevernas uppfattning kring ökad koncentrationsförmåga i och med praktiskt arbete.

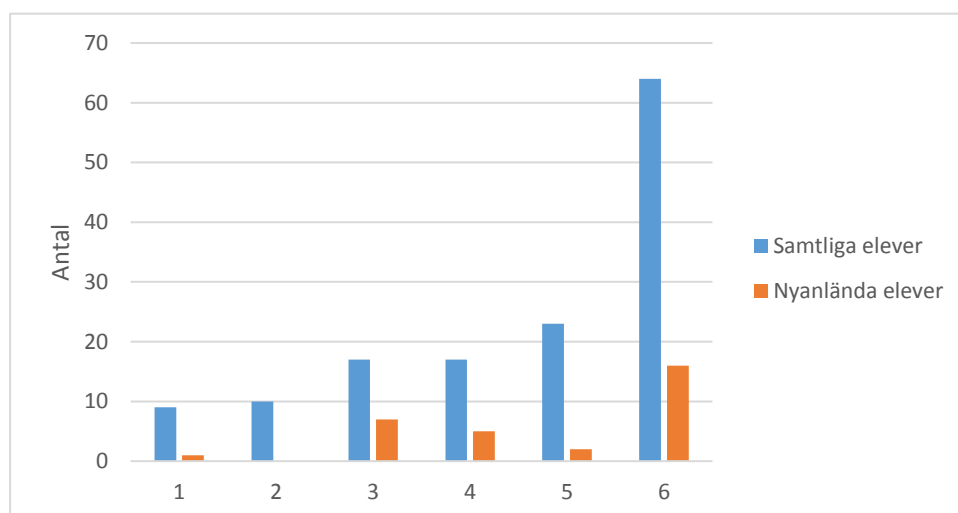
80 procent av samtliga elever anser att praktiskt skolarbete gynnar elever med bristande kunskap i det svenska språket. Om endast de nyanlända elevernas svar presenteras visas ett liknande resultat, där 81 procent tror det blir lättare att förstå skolarbetet vid praktiskt arbete. Dessa resultat presenteras i diagram 7. En presentation av hur respektive årskurs svarat är inte nödvändig, då inga större skillnader går att påvisa.

Diagram 7. Elever som anser att praktiskt skolarbete gynnar elever med bristande kunskaper i det svenska språket.

46 procent av samtliga elever har angett den högsta gradskalan på frågan ”skulle du vilja jobba mer praktiskt i skolan”. 74 procent har angivit antingen 4, 5 eller 6, vilket får tolkas som att de flesta elever i någon grad önskar mer praktiskt lärande i skolan. Liknande resultat erhålls om endast de nyanlända elevernas svar presenteras, där 52 procent angivit den högsta gradskalan (diagram 8).

Diagram 8. Elever som anser att de vill arbeta mer praktiskt vid skolarbete.

2.2.5 Resultat – Betyg i naturvetenskapliga ämnen årskurs 6

För att mäta vilken effekt ett mer upplevelsebaserat lärande har på elevernas progression i Västra Engelbrektskolan jämförs betygen för årskurs 6 i de naturvetenskapliga ämnena från läsåret 2014/2015 till och med läsåret 2016/2017 (se diagram 9). En förhoppning med satsningen var att andelen elever med godkänt betyg i de naturvetenskapliga ämnena skulle öka tack vare naturpedagogernas arbete.

Eftersom satsningen endast pågått i två år, är det svårt att förändra arbetssätt och synen på lärande och kunskap samt att göra lärarna vana vid dessa nya arbetssätt och sedan kunna se resultaten i betygsstatistiken. Det går dock att se en förbättring av betygen i de naturvetenskapliga ämnena för årskurs 6, som naturpedagogerna började arbeta med redan i årskurs 5.

Uppgifterna kring årskurs 6 elevernas betyg under läsåret 2015/2016 är dock inte fullständiga för ämnena biologi och fysik på Västra Engelbrektskolan, där Skolverket gjort en avrundning till 100 procent¹. Därför har två linjära trendlinjer skapats för att ändå kunna illustrera den procentuella ökningen över alla tre läsår. Om dessa avrundade värden exkluderas och endast en jämförelse av läsåret 2014/2015 och 2016/2017 görs, noteras en ökning i andelen elever med godkända betyg i biologi och fysik med 20 respektive 10 procent. I ämnet kemi, där fullständiga värden finns för alla tre läsår, noteras en ökning med 17 procent mellan läsåret 2014/2015 och 2016/2017. Medan andelen elever med godkända betyg i naturvetenskapliga ämnen ökat på Västra Engelbrektskolan, har trenden för elever i Örebro kommun generellt varit mer stabil över dessa tre läsår (diagram 10). Slutsatserna kring den ökade andelen elever med godkänt betyg på Västra Engelbrektskolan bör dock tas med försiktighet, då antalet elever i varje årskull inte är fler än 20-45 stycken och några få elever därmed kan ge stora utslag. En uppföljande utvärdering om ett par år bör kunna ge ett bättre underlag.

¹ Om antalet som ej uppnått kunskapskraven är 1-4 elever, så visas andelen som uppnått kunskapskraven (A-E) som ~100.

Diagram 9, Andel med godkänt betyg i naturvetenskapliga ämnen på Västra Engelbrektskolan årskurs 6

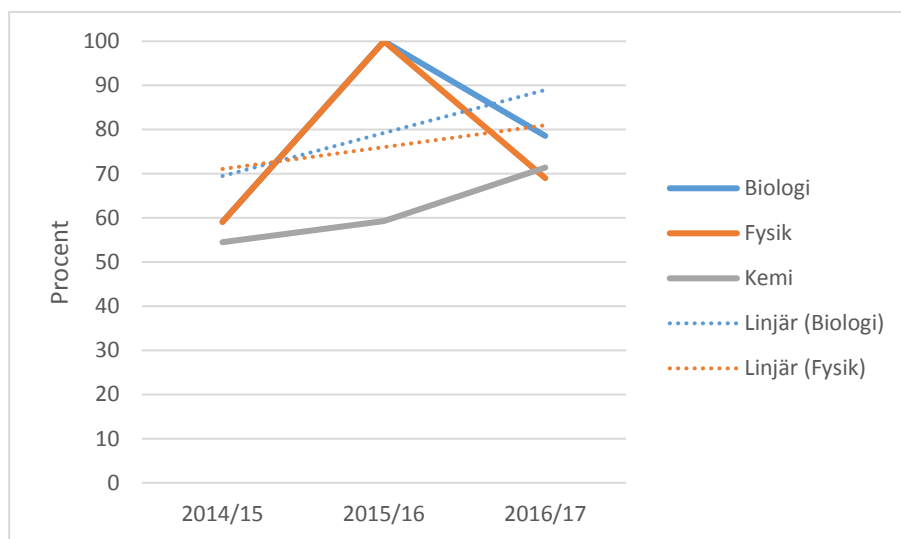
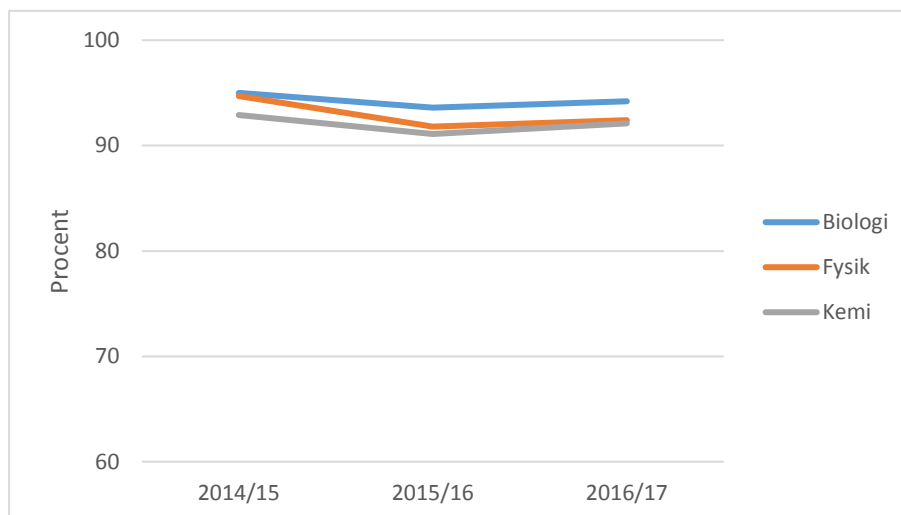

Diagram 10, Andel med godkänt betyg i naturvetenskapliga ämnen i Örebro kommun årskurs 6

2.2.6 Resultat – Kunskapskrav i fysik för årskurs 9

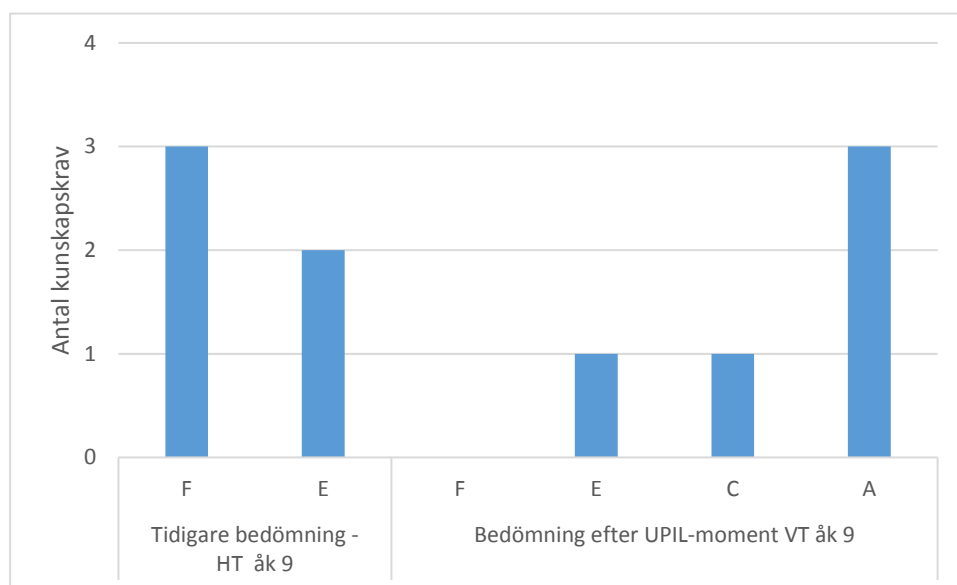
Likt eleverna i årskurs 6 antogs effekterna hos eleverna i årskurs 9 kunna studeras genom andelen elever med godkända betyg i de naturvetenskapliga ämnena för läsåren 2014/2015, 2015/2016 och 2016/2017. Dock kom dessa elever in alldeles för sent i satsningen för att kunna utvärderas efter sina betyg.

För att se huruvida de utomhuspedagogiska metoderna gynnar elevernas måluppfyllelse utfördes istället ett försöksupplägg med årskurs 9. Läraren skulle arbeta med ämnesområdet ljus inom ämnet fysik och naturpedagogerna var med från början i planeringen. De hjälpte läraren att utgå från kunskapskraven i planeringen och tillsammans valdes 5 kunskapskrav ut, som var relevanta för ämnesområdet. I *Its Learning*, som är den lärportal skolan använder, är fysiken indelad i 15 kunskapskrav som ska vara uppnådda i årskurs 9. Kunskapskraven som rör naturvetenskapliga förmågor (det naturvetenskapliga arbetssättet), att kunna formulera frågeställningar och utforma naturvetenskapliga försök samt dokumentera och dra slutsatser, användes i detta försöksupplägg.

Naturpedagogerna var med och genomförde laborationerna och var medbedömare när läraren efteråt skulle bedöma elevernas prestationer i respektive kunskapskrav. Sedan kunde elevernas måluppfyllelse efter arbetet med ljus jämföras med den dokumenterade måluppfyllelsen som finns sedan tidigare för höstterminen.

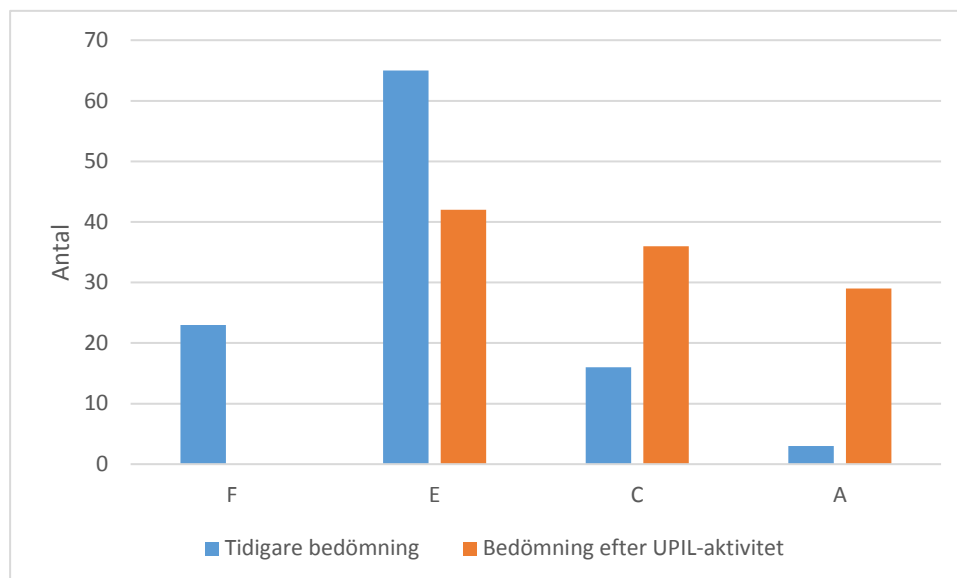
Diagram 11 visar bedömning av en enskild elev i de fem kunskapskrav som ämnesområdet planerats kring, före och efter Ljustemat. De två staplarna till vänster visar att eleven hade F i tre av kunskapskraven (från höstterminen) och således inte kan få annat än F i betyg. Efter Ljustemat har eleven i stället A i tre av kunskapskraven.

Diagram 11. Bedömning av 5 kunskapskrav i fysik, enskild elev årskurs 9

Totalt har 29 elever i årskurs 9 blivit bedömda i fem av 15 kunskapskrav i fysik. Samtliga elever har, efter det upplevelsebaserade momentet, fått minst E i samtliga bedömda kunskapskrav. Eleverna uppnår dessutom en generellt sett högre kunskapsnivå, se diagram 12 nedan. Resultatet antyder att ett mer praktiskt arbetssätt kan förflytta elevgruppen resultatmässigt uppåt i betygsskalan. De som tidigare haft F får nu E och de som haft E får i flera fall betydligt högre bedömningar.

Diagram 12. Bedömning av 5 kunskapskrav i fysik för alla elever i årskurs 9

Orsaken till detta, enligt naturpedagogerna, är att det blir lättare för eleverna att ta till sig kunskap och visa vad de faktiskt kan när de får göra det i praktisk handling. Att lyssna på en lärare eller läsa i en bok och sedan svara på frågor genom att skriva på svenska, är inte ett sätt som fungerar bra för många av de här eleverna. Några elever intervjuades även efter momentet och enligt projektledaren var deras svar enbart positiva: *"Kille i 9A som varit i Sverige 1 år och 8 månader- uttrycker att det är mycket lättare att förstå och att han förstår mer när undervisningen sker med satsningens metoder. Han önskar att det ska vara mycket praktiskt när han börjar på gymnasiet. En annan kille i 9A som varit i Sverige i 4-5 år tycker att undervisningsmetoden som vi använde under ljus-arbetet var "fett bra!!". Han tycker att han lär sig bättre när det är praktiskt och att undervisningen känns mer på riktigt."*

Det här försöket visar att måluppfyllelsen tycks öka med de undervisningsmetoder satsningen vill sprida, även om tiden är för kort för att det ska hinna synas i det slutliga betyget för nuvarande årskurs 9. Resultatet bör dock tolkas med försiktighet, då det handlar om ett fåtal elever och endast fem av 15 kunskapskrav.

2.2.7 Resultat – Pedagogernas skattning av elevernas utveckling

En enkät gavs ut vårterminen 2017 och vårterminen 2018 till sex pedagoger som berörts av satsningen, där de fick uppskatta ifall elevernas utveckling gynnats eller missgynnats när utomhuspedagogiska och upplevelsebaserade metoder används i olika utbildningsmoment. Tanken var att kunna jämföra lektioner där uteslutande teoretiska metoder används såsom textbaserade uppgifter, läroboksarbete och muntliga genomgångar med de utomhuspedagogiska och mer upplevelsebaserade lektionerna. En uppdelning gjordes där pedagogerna skattade samtliga elever (inklusive nyanlända elever) samt enbart nyanlända elever.

Pedagogerna har uppskattat att 80 procent av samtliga elever (107 av 134 stycken) utvecklat sina kunskaper inom det aktuella ämnet i större utsträckning vid en lektion i utomhuspedagogik än vid en teoretisk lektion (svaret *stämmer ganska väl* eller *stämmer helt*, se diagram 13). Detta resultat styrker elevernas egen uppfattning kring att upplevelsebaserade lektioner förbättrar lärandet, där 76

procent av samtliga elever ansåg att lärandet förbättrats (se diagram 1). 45 av 53 nyanlända elever uppskattas ha utvecklat sina kunskaper tack vare utomhuspedagogiken (85 procent). Resultaten visar att det procentuellt är de nyanlända eleverna som gynnas mest av ett upplevelsebaserat lärande, om endast marginellt.

Diagram 13. Utomhuspedagogiken har bidragit till att eleven, i större utsträckning än vid teoretiska lektioner, utvecklat sina kunskaper inom aktuellt ämne.

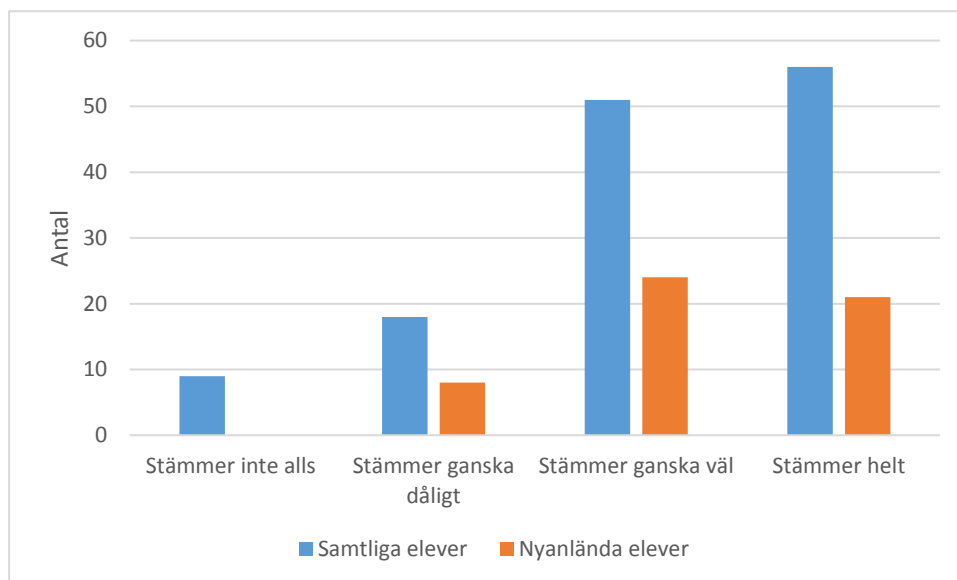
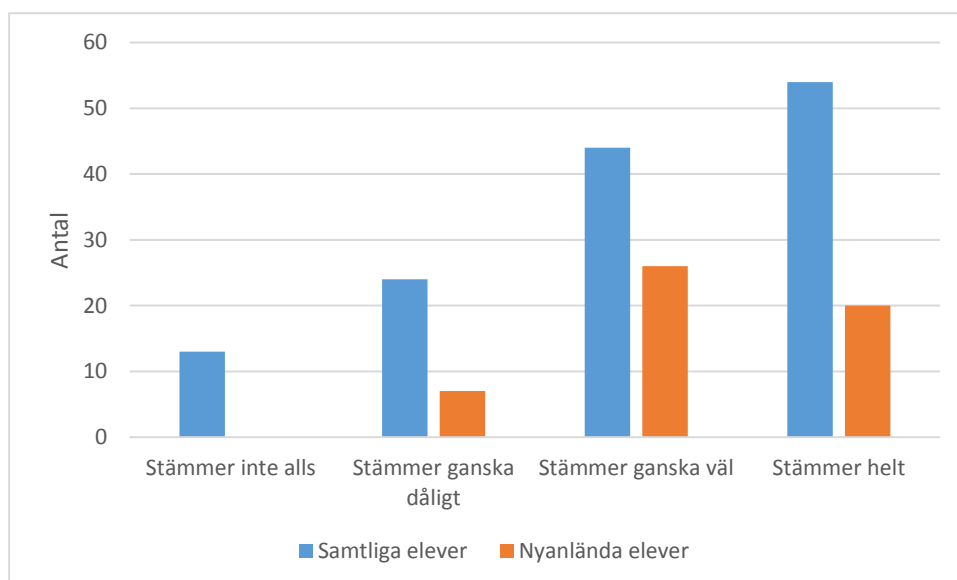

Diagram 14 visar att utomhuspedagogiken i större utsträckning än en teoretisk lektion bidragit till att samtliga elever tränat upp och utvecklat sitt språk (pedagogerna har uppskattat att 73 procent *Stämmer ganska väl* eller *Stämmer helt*). Hela 87 procent av de nyanlända eleverna uppskattas ha utvecklat sitt språk tack vare utomhuspedagogiken (svaret *Stämmer ganska väl* eller *Stämmer helt*). Att de nyanlända eleverna är de som har tränat upp och utvecklat sitt språk i störst utsträckning är tämligen väntat, då denna målgrupp sannolikt har störst behov av språkutveckling redan från start.

Diagram 14. Utomhuspedagogiken har bidragit till att eleven, i större utsträckning än vid teoretiska lektioner, har tränat och utvecklat sitt språk.

Utomhuspedagogiken anses ha gynnat koncentrationsförmågan hos 66 procent av samtliga elever samt 74 procent av de nyanlända eleverna (diagram 15). Dock verkar utomhuspedagogiken vara än mer positiv för elevernas samarbetsförmåga, där hela 84 procent av samtliga elever uppskattas ha fått en förbättrad samarbetsförmåga, samt 94 procent av de nyanlända eleverna (diagram 16). Återigen är det de nyanlända eleverna som gynnats mest av ett upplevelsebaserat lärande, enligt pedagogernas uppskattning.

Diagram 15. Utomhuspedagogiken har gynnat elevens koncentrationsförmåga.

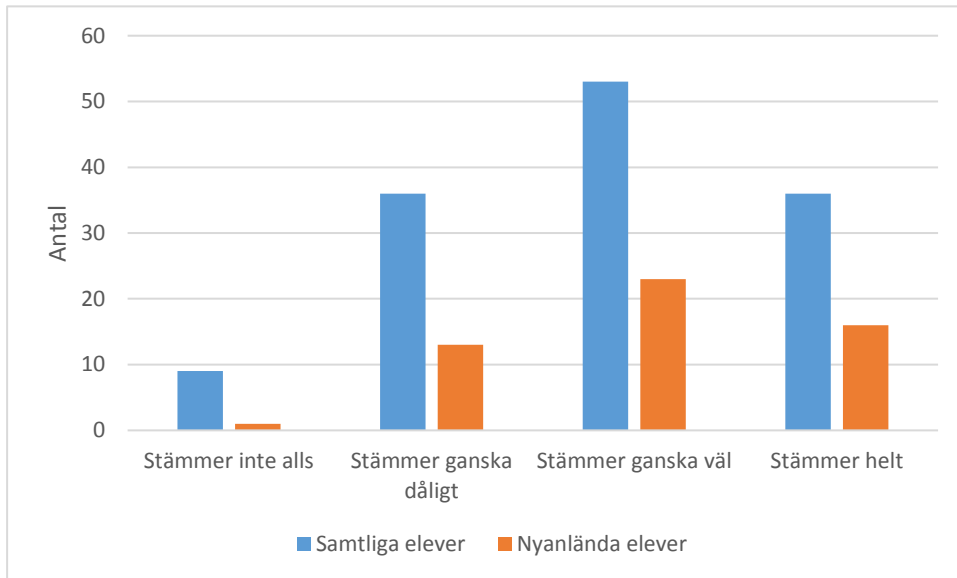
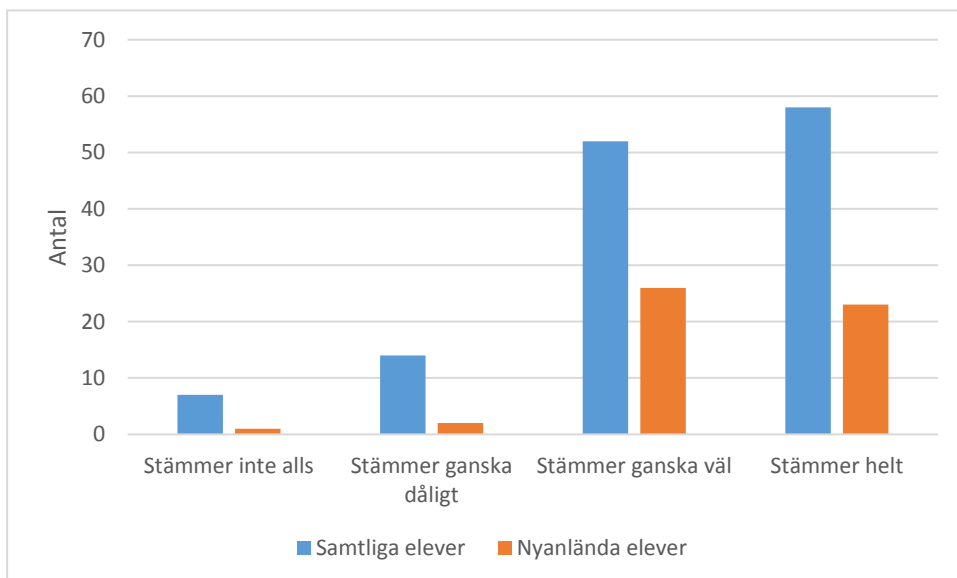

Diagram 16. Utomhuspedagogiken har gynnat elevens samarbetsförmåga.

2.3 Mål 2 – Målgruppen har fått en introduktion till det nya landets natur och möjligheter till en positiv fritid tillsammans med sina nya klasskamrater

2.3.1 Arbetssätt och metod

Naturpedagogerna har genomfört ett antal aktiviteter för att öppna upp dörrarna till naturen under trevliga och trygga förhållanden. De har haft samma upplägg och metod som för utomhuspedagogiken i övrigt. De hjälper skolans pedagoger att planera aktiviteter som pedagogerna ska kunna genomföra på egen hand. Exempel på detta är att skapa en friluftsdag för årskurs 6 med vandring i Skärmarboda med syfte att visa naturen och hur man vistas i den i kombination med att arbeta med andra ämnen. Naturpedagogerna har också varit med och arrangerat en friluftsdag för årskurs 4 om allemansrätten, som även den kommer att bli en återkommande aktivitet i skolans planering, ”årshjulet”.

2.3.2 Genomförda aktiviteter

I genomsnitt har 19 elever deltagit på varje lektionstillfälle med utomhuspedagogik. Antalet elever per lektion har varierat beroende på vilken typ av lärandeform som tillämpats, som mest 250 elever vid en friluftsdag i Ånnaboda. Exempel på aktiviteter som genomförts är vandring i Skärmarboda, längdskidor i Ånnaboda, ”Ko-släppet” (med förberedelseklass) samt friluftsdag om allemansrätten. Ytterligare exempel enligt projektledaren är: *”Vi har varit med klasser vid naturskolan och håvat vattendjur, sportfiskat, vi har eldat och lagat mat utombus med alla klasser i årskurs 4-9, stekt krabbelurer med elever i årskurs sju på öppet bus, tränat väderstreck och kompass med ITK och mycket mer. Man hinner ganska mycket på 18 månader trots allt!”*

2.3.3 Resultat

Enkäten som gavs ut till eleverna i årskurs 4, 5, 6 och 9 på Västra Engelbrektskolan i början av 2018 visar att andelen elever som upplever att utomhuslektionerna gjort att de blivit mer intresserade av naturen varierar (diagram 17). Elever i årskurs 4 som anser att de till viss del blivit mer intresserade av naturen (besvarat frågan inom gradskalan 4-6) är 47 procent, medan andelen i årskurs 6 är 93 procent. I årskurs 5 och 9 är andelen elever som till viss del blivit mer intresserade 61 respektive 64 procent. Totala andelen av samtliga elever som till viss del upplever ett större intresse för naturen (svaret inom gradskalan 4-6) är 63 procent.

Hos de nyanlända eleverna finns en större andel som upplever ett större intresse av naturen. 85 procent (28 stycken) har svarat inom gradskalan 4-6 och endast 5 elever har svarat inom skalan 1-3. Dessa resultat presenteras i diagram 18.

Diagram 17. Samtliga elever som upplever att utomhuslektioner gjort dem mer intresserade av naturen.

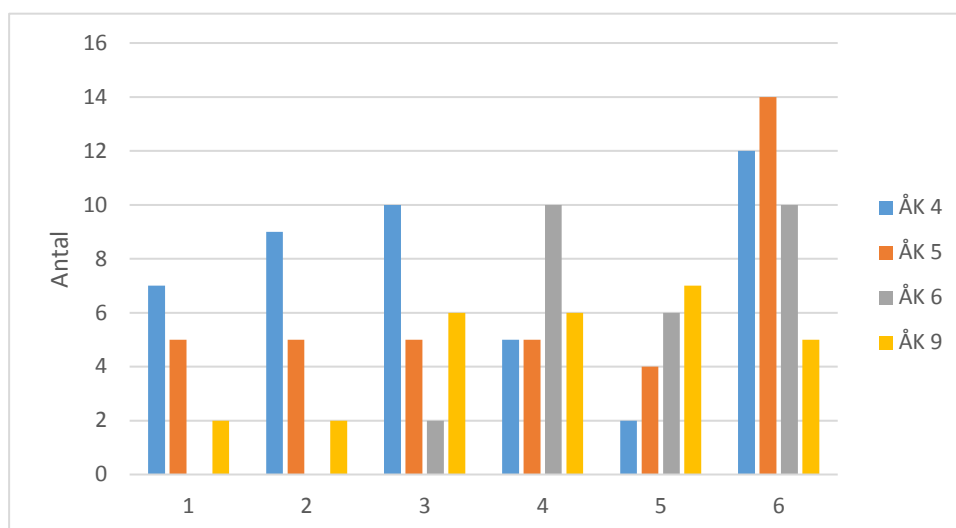
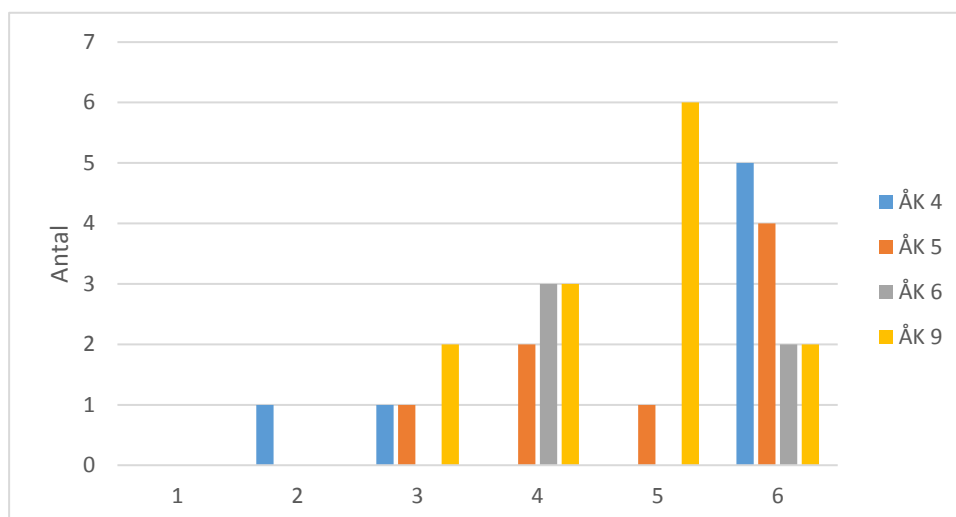

Diagram 18. Nyanlända elever som upplever att utomhuslektioner gjort dem mer intresserade av naturen.

2.4 Mål 3 – Ökad kunskap om och tillämpning av utomhuspedagogik och upplevelsebaserat lärande

Enligt ansökan har satsningen flera mål som relaterar till ökad kunskap om och tillämpning av utomhuspedagogik och upplevelsebaserat lärande. Dessa delmål listas nedan och beskrivs sammantaget i följande avsnitt.

- Pedagogerna har utbildats i utomhuspedagogik och upplevelsebaserat lärande.
- Pedagogerna tillsammans med naturpedagogerna har skapat metoder för att tillämpa utomhuspedagogiken som komplement till det traditionella sättet att undervisa, anpassat utifrån elevernas behov och förutsättningar.
- Pedagogerna förvaltar och arbetar vidare med den utvecklade metodiken på egen hand.

2.4.1 Arbetssätt och metod

I början av satsningen genomförde naturpedagogerna kurser där de samlade pedagogerna för fortbildningsinsatser i utomhuspedagogik. Efter första terminen byttes fokus, från personalkurser,

till att jobba med handledning av pedagogerna. Anledningarna till bytet var att lärarna inte kunde ta tid till gemensamma kurstillfällen i utomhuspedagogik samt att satsningen då också hade fått en ny projektledare som förespråkade idén om handledning. De flesta lärare vill jobba mer praktiskt men saknar tid och kunskap för hur de ska åstadkomma detta. Detta arbetssätt ställer andra krav på både lärare och elever. Genom handledning kan lärarna få hjälp att utveckla ett sådant förändrat förhållningssätt. Naturpedagogerna stöttar dem genom hela processen.

Handledning av pedagogerna innebär att naturpedagogerna tillsammans med dem går igenom kursplanerna och vad de står för, hur de kan tolkas och omsättas i aktiviteter som leder till lärande. För många lärare har läroboken tidigare varit ledande i planeringen. När läroplanen får styra är det lättare att utforma en praktisk, ämnesövergripande och meningsfull undervisning som är anpassad efter elevernas förutsättningar, inte minst med avseende på kunskaper i svenska språket. Detta förhållningssätt leder både till en förändrad syn på läroplanen och lärandet.

2.4.2 Genomförda aktiviteter

Utomhuspedagogerna har genomfört 264 dokumenterade planerings-/handledningstillfällen med pedagogerna där man gått igenom konkreta lektionsupplägg, läroplanskopplingar och bedömningsunderlag för upplevelsebaserat lärande i de olika ämnena. De har tagit fram 169 olika övningar och annat material som ska underlätta för lärarna. De har fram till 9 mars 2018 genomfört 186 utomhuspedagogiska eller praktiska lektioner tillsammans med lärarna på skolan. Vid 30 tillfällen har utomhuspedagogiken använts av lärare på egen hand som undervisningsform i den ordinarie undervisningen på Västra Engelbrektskolan.

Det har anordnats tre utbildningar i utomhuspedagogik för pedagogerna i årskurs F-3, 4-6 samt 7-9, där totalt 36 pedagoger deltog. Det fanns även med fyra pedagoger på den nationella Ute är inne-konferensen i Nynäshamn.

2.4.3 Resultat

Resultat inom detta målområde framkommer genom intervjuresultat i avsnitt 2.5.

2.5 Intervjuresultat

Fem öppna intervjuer har genomförts, i grupp eller individuellt, med projektledare, naturpedagoger, pedagoger, biträdande rektor på Västra Engelbrektskolan samt ansvarig förvaltningschef. Totalt har 11 personer deltagit på intervjuerna, som syftat till att fånga sådana kvalitativa aspekter som inte synliggjorts av övrig uppföljningsdata. Intervjuerna har, utifrån en strukturerad intervjumall, fokuserat på hur satsningens mål och resultat har uppnåtts, samt hur upplevda positiva effekter respektive hinder och svårigheter har uppstått och visat sig. Vidare har diskussioner förts kring behov av fortsatt utveckling och eventuell implementering. Nedan redovisas resultaten från samtliga intervjuer, sammantaget under respektive rubrik.

Förutsättningar

Det framgår av intervjuerna att satsningen från början hade ett brett anslag och riktade sig mot både årskurs 4-6 och 7-9. Naturpedagogerna hade höga ambitioner och utgick ifrån de intresserade

pedagogernas behov. Under den första perioden slutade projektledaren och satsningen stod utan ledning under en kort period. Under denna period saknades även behöriga lärare på skolan, bland annat i NO årskurs 7-9, vilket innebar svårigheter att få igång ett samarbete inom dessa ämnen.

De intervjuade pedagogerna beskriver att det från början i huvudsak var ett par pedagoger som var delaktiga i arbetet. De uttrycker det som att *”vi var lite trögstartade, behövde tid att tänka till. De (läs naturpedagogerna) kom in med massa tid, energi och utrustning. Första terminen blev avvaktande.”*

När ny projektledare tillträdde gjordes ett omtag i planeringen och satsningens utformning och inriktning. När den nya rektorn tillträdde i juni 2017 skapades en struktur med regelbundna träffar för gemensam planering med naturpedagogerna för att justera och samordna arbetet. Sammantaget har detta inneburit en stor skillnad och positiv utveckling för satsningen.

Enligt rektorn blev naturskolans inslag inte *”som ett projekt utan upplevs som naturligt, som kollegor där vi tillsammans ska göra undervisning”*. Denna uppfattning styrks också av pedagogerna, som ger exempel på både pedagogiska och praktiska goda förutsättningar som satsningen inneburit, bland annat genom att möjliggöra tillgång till utrustning (regnkläder med mera).

Metod och praktiskt arbetssätt

Utomhuspedagogik är enligt projektledaren en kombination av både ett arbetssätt och metod. Utomhuspedagogik innebär *”att du tar med platsen, får med Vad, När och Var. Det är inte bara utombus – vi arbetar praktiskt.”* Med Utomhuspedagogik får eleverna *”kunskap i form av praktisk handling, den blir konkret och på riktigt, skapar kunskapen själv”*. Enligt naturpedagogerna är utomhuspedagogik en utveckling av naturskolans arbetssätt, där det praktiska är *”det allra bästa. Frisk luft och rörelse får vi på köpet. När de nyanlända får arbeta praktiskt förstår de så mycket mer. Eleverna säger att det blir på riktigt. De blir nyfikna på vad vi håller på med. Det blir också på ett lekfullt sätt. Intresset för teoretiska lektioner är lågt.”*

De intervjuade beskriver naturpedagogernas arbete med långsiktiga planeringar för praktisk tillämpning, utifrån kunskapskraven i olika ämnen och årskurser, framförallt NO. Detta arbete omnämns ibland som *”baklängesplanering”* utifrån läroplanen. Enligt pedagogerna och rektor stärker utomhuspedagogik ett vetenskapligt arbets-/förhållningssätt enligt läroplanens kunskapskrav. *”Den här satsningen har gett oss stöd i detta”*. Enligt projektledaren handlar detta förhållningssätt om att *”ta reda på svar, att prova andra saker, undersöka, skaffa mer ledtrådar för att skapa sig en hypotes om varför. Vår utmaning och pedagogens uppgift är att på ett listigt sätt locka barnet till ett lärande. Få barnet att bli intresserad.... Traditionell undervisning passar för en del barn medan det för andra barn är svårare.”* Utomhuspedagogik är enligt hans uppfattning ett kompletterande praktiskt arbetssätt, som är tillåtande, men som också kräver mer tankeverksamhet och tid från pedagogerna. Pedagoger som är ovana vid att arbeta praktiskt *”behöver få prova och komma in i tänket”*.

Naturpedagogerna arbetar tillsammans med skolans pedagoger och bistår dem i deras undervisningsplanering och genomförande, vilket framstår som mycket positivt av samtliga intervjuade. Enligt pedagogerna är *”planeringen fantastisk. De har sorterat och plockat fram allt. För oss skulle det ta två timmar att förbereda. Vi har fått ett annat perspektiv på vad utomhuspedagogik kan vara”*.

Enligt såväl naturpedagogerna som rektor har pedagogerna börjat förstå att de vinner tid på att de gör planeringen tillsammans. Enligt naturpedagogerna är *"det optimala att vi kör ihop med pedagogen, känslan av att det är två lärare, och båda är aktiva... Pedagogerna ska känna att det är deras lektioner"*. Därefter överlämnas ett lärmaterial till pedagoger för att underlätta kommande lektioner. Det blir *"lättare att köra på egen hand sen."*

Samverkan

Utifrån samtliga intervjuer framstår utomhuspedagogik och naturpedagogerna nu, trots vissa initiala svårigheter, som väl etablerade och efterfrågade på skolan. Enligt pedagogerna har naturpedagogerna rätt kompetens. *"De känns som en av oss. Det är inget som är jobbigt för dem. De har hela tiden stöttat upp med planering och genomförande. Det som man som lärare inte hinner tänka kring. Man får ett upplägg som är genomtänkt och de gör det med glädje... Man får otroligt mycket stöd i det man gör och kan göra det mycket bättre. De har tillfört perspektivet att ha lektionen någon annanstans. Jag har jättemycket nytta av det tänket. Alla känner likadant."*

Måluppfyllelse

Vid satsningens början utgick naturpedagogerna från att nå de pedagoger som visade intresse och engagemang för satsningen. Nu är naturpedagogerna etablerade och efterfrågade och når på det sättet en bredare målgrupp såväl bland lärare som elever, i huvudsak med inriktning på förberedelseklasser och årskurs 4-6, men även årskurs 7 och 9. Enligt uppskattning har de arbetat mot drygt ett tiotal av skolans pedagoger.

Enligt samtliga intervjuade har satsningen lyckats nå elever som har det svårt och de som har stora språkbrister. För dessa elever ger en muntlig förklaring i klassrummet inte samma effekter. Enligt rektorn innebär utomhuspedagogik att använda mycket visuellt material, *"att känna, klämma och tänka tillsammans"*, vilket ger mycket positiva effekter. *"Om pedagoger anammar det här skulle vi utveckla skolan väldigt mycket"*. Enligt projektledaren är pedagogiken bra för alla, *"men det blir tydligenast effekt för de barn som inte passar i den vanliga skolan"*.

Flertalet av de intervjuade anser att satsningen bidrar till bättre måluppfyllelse, vilket dock inte kan mätas förrän om ett antal år. Enligt rektor bidrar *"naturpedagogernas kunskap till kunskap hos pedagogkollegor, som bidrar till att eleverna får det konkret"*. Även projektägaren uttrycker att satsningen innebär en kompetenshöjning för pedagogerna.

Pedagogerna ser att de elever som tagit del av utomhuspedagogik gör framsteg och visar ett ökat intresse. Enligt en pedagog finns det *"elever med FE (läs betygsnivå) som har nått vissa kunskaper på A-nivå"*. Pedagogerna ser att eleverna i större utsträckning kommer ihåg vad de gjort på lektionerna, men även att elever upplevs som tryggare med varandra. De ger också exempel på att, trots regn och dåliga väderförhållanden, tycker eleverna att dessa lektioner är så positiva och roliga att de till och med *"glömt bort att de fryser"*. Pedagogerna ger också exempel på elever som tagit med sina föräldrar/familjer till de platser som de besökt i samband med utomhuspedagogiklektioner. Detta innebär för pedagogerna att eleverna fått en mer positiv syn på naturen och vad den kan erbjuda.

Satsningen har bidragit till att pedagoger utvecklat kunskap om hur de kan arbeta med läroplanen och att elever kan bedömas utifrån det praktiska momentet. Med utomhuspedagogik blir det tydligt vad eleven kan och inte kan. Enligt projektledaren har pedagogerna *”fått upp ögonen för hur man kan arbeta och bedöma elevers kunskap. Får dem att börja tänka på andra sätt.”* Pedagogerna är ofta ensamma som ämneslärare och har uppskattat att kunna diskutera kunskapskraven med naturpedagogerna, vilket gör att *”man kan förbättra sin undervisning”*.

Andra effekter

En synergieffekt av satsningen är att det har etablerats en rastverksamhet under satsningens gång. Både elever och pedagoger har efterfrågat mer aktiva raster. Fokus har varit mellanstadiet. Skolan har i samband med en annan satsning utbildat elever i varje klass till rastvärdar, som håller i rastaktiviteter. Under det sista året i satsningen har en av naturpedagogerna medverkat och fortbildat rastvärdarna i olika lekar.

Satsningen har även gett pedagogerna tillgång till naturpedagogernas breda nätverk. Pedagogen inom teknik har fått kontakt med andra personalgrupper att samarbeta med, exempelvis Tekniska Kvarnen och KomTek, *”som ensam tekniklärare på en skola behöver man dessa kontakter”*.

Synpunkter kring implementering

Samtliga intervjuade ser positivt på denna satsning och menar att den bör fortsätta i någon form på Västra Engelbrekt. Pedagogernas förhoppning är att satsningen fortsätter på skolan, vilket *”kanske gör att vi får behålla en del personal, annars är det hög omsättning här”*. De anser att skolan har stor nytta av denna pedagogik utifrån elevernas behov. En uppfattning är att skolan skulle kunna utvecklas genom detta. *”Vi kan ha en naturpedagogikprofil.”*

Samtliga intervjuade påtalar att skolutveckling tar lång tid. För att se resultat, bland annat förändring i elevers betyg, måste man *”hålla i”*.

Samtliga intervjuade anser vidare att nyanlända elever är en viktig målgrupp. Det råder olika mening om man ska arbeta med målgruppen i förberedelseklass eller inte. Rektorn vill att naturpedagogerna ska fortsätta arbeta i förberedelseklass, men utomhuspedagogik skulle *”nog även vara bra för andra elever, inte bara nyanlända, att ha en naturorientering”*. Även om elever har de språkliga förutsättningarna finns det elever som har koncentrationssvårigheter och som inte klarar av klassrumssituationer en hel dag.

Enligt projektledare är det olika hur länge eleverna är i förberedelseklass. Elever från förberedelseklass ska senare in i en vanlig klass, *”när de lämnar förberedelseklass kan de inte svenska... där tar det tvärstopp, det kvittar vad vi har gjort i förberedelseklassen”*. Projektledaren ser därför hellre att målgruppen nås via *”vanliga klasser”*, vilket ger fördelen att elever från förberedelseklass kan gå in snabbare i vanliga klasser.

Projektledare och naturpedagoger vill fokusera på NO då naturpedagogerna har starkast kompetens i detta ämne, men vill då arbeta tematiskt. Med ett tematiskt arbetssätt involveras fler lärare. Vid implementering vill de börja med årskurs 7-9 för att *”det är många elever som tappar suget på*

högstadiet. Vi skulle ha större effekt där.” och därefter fortsätta även med årskurs 4-6. Naturpedagogerna har påbörjat ett arbete med att utveckla tematiska upplägg för olika ämnen inom NO, vilket de sedan inom ramen för Naturskolan kan erbjuda flera skolor. Samtliga intervjuade ser det som positivt att fortsätta arbeta med teman för att nå kunskapsmålen, som binds samman i vissa ”paket” för de olika årskurserna och utifrån årstid. Projektägaren understryker att *”alla insatser som bidrar till att våra nyanlända och andra elever får det bättre måste öka... Det här mynnar ut i att hela grundorganisationen förstärks”*. Projektägaren lyfter även behovet av studiehandledning som avgörande för de nyanlända och uttrycker att det finns en problematik kring organisation och finansiering av denna verksamhet.

Enligt rektorn är det viktigt att både behöriga och obehöriga pedagoger får kunskap om utomhuspedagogik, *”då blir det ringar på vattnet”*. Även pedagoger som har utbildning behöver stöd med så kallad ”baklängesplanering”, *”man blir stressad av alla krav”*.

Rastaktiviteterna på skolan är ett uppskattat inslag och kompletterar utomhuspedagogik. Aktiviteterna kräver främst planering från en av naturpedagogerna. Sammantaget finns ett behov och efterfrågan för att fortsätta arbeta med rastaktiviteter på årskurs 4-6.

Eventuell uppskalning

Projektledare och naturpedagoger ser vinster i att jobba mot flera skolor, utöver Västra Engelbrekt, då de upplever att det är ineffektivt med endast en skola. För att nå fler skolor skulle ett upplägg, enligt projektledaren, kunna vara att *”pedagogerna är hos oss en dag som introduktion och de får allt material. De kan i princip gå hem och köra själva dagen efter. Vi blir ett metodstöd, de får en verktygslåda.... För de som vill ha stöttning kan vi vara med och testköra.”*

En fortsatt vidareutveckling av teman inom NO anpassade för olika årskurser och årstider ger förutsättningarna för att kunna arbeta med flera skolor. Satsningen skulle kunna skalas upp till skolor som har liknande förutsättningar som Västra Engelbrekt.

Enligt pedagogerna är en möjlighet att göra en särskild satsning på vissa skolor; *”det kanske är vi på Västra Engelbrekt, Mellringe och Vivalla – i samverkan för bästa skola – som har störst behov av det här. Vi har inte samma möjligheter. Våra elever har inte samma förutsättningar”*.

Satsningen *”ska absolut inte smetas ut, ska prioriteras inom vissa skolor och områden.*

2.6 Ekonomiska effekter

Minskat behov av stödresurser/-insatser i grundskolan

En förväntad effekt av satsningen var enligt ansökan att förutsättningarna för lärande blir mer stabilt och att behovet av stödresurser och stödinsatser därmed ska minska. Denna effekt förväntades i ansökan bibehållas under åren 2018-2023. Det är tveksamt om så har blivit fallet eftersom eleverna, efter satsningens slut, kommer att vara i fortsatt behov av kompletterande pedagogiska insatser samt rastverksamhet. Även om detta resulterat i ökad koncentrationsförmåga med mera, innebär det inte att elevernas svårigheter är permanent lösta, utan ett kontinuerligt stöd

behövs. Det kan de i viss mån få tack vare att de ordinarie pedagogerna har fått handledning och kunskap om att bedriva nya pedagogiska metoder, vilket bör underlätta för verksamheten. Dock inte i samma grad som förväntades i ansökan.

Färre elever går om årskurs i grundskolan

En annan förväntad effekt av satsningen är att färre elever ska behöva gå om en årskurs i grundskolan, vilket då även är en positiv ekonomisk effekt. I dagsläget är cirka sju procent av eleverna i Örebro överåriga, vilket innebär att åtminstone 10 elever i målgruppen skulle vara aktuella för att gå om ett år. Att en elev är överårig behöver visserligen inte bero på att man gått om en årskurs, utan kan bero på att man flyttat till Sverige och, för att ge en rimlig lärandenivå till eleven, låtit denne börja en årskurs lägre. Eftersom det på Västra Engelbrekt är många nyanlända elever antas även sådana fall gynnas av satsningen eftersom det är särskilt de eleverna som bör kunna dra fördel av de utomhuspedagogiska metoderna. Att två av de 10 eleverna slipper gå om en årskurs är därför fortfarande en rimlig slutsats, även om det är svårt att påvisa detta med faktiska uppgifter. Enligt redovisningen på sidan 18 har andelen godkända elever i NO-ämnena (fysik, kemi och biologi) i årskurs 6 ökat läsåret 2016/2017, men behöver också öka 2017/2018, för att det ska kunna hävdas någon förbättring som satsningen kan ha bidragit till. De skattningar av kunskapsmålen som gjorts inom fysikämnet (se avsnittet på sidan 19), visar också den potential till förbättring som utomhuspedagogiken verkar ha. Ett extra år i grundskolan för två elever förväntas kosta cirka 150 tkr (exklusive lokalkostnader) och denna kostnad förväntas uppstå åren 2019-2020.

Färre elever till introduktionsprogram på gymnasiet

Ungefär 85 procent av eleverna i Örebro är efter årskurs 9 behöriga till åtminstone yrkesgymnasieprogram, medan motsvarande andel på Västra Engelbrekt varit cirka 60 procent, vilket beror på att många av eleverna där är nyanlända eller har utländsk bakgrund. Om satsningen kan innebära att 10 procent fler blir behöriga slipper cirka 18 (15-20 enligt ansökan) av målgruppens elever att gå introduktionsprogram på gymnasiet, vilket är en kostnad för kommunen. Hur hög andel som blir behöriga i årskurs 9 kommer att följas framöver, tillsammans med resultaten i årskurs 6. Besparingen förväntas uppstå först åren 2021-2025, så tillsvidare är utgångspunkten att detta mål (18 elever) kan uppnås. Ett extra år på introduktionsprogram förväntas kosta cirka 95 tkr (exklusive lokalkostnader) vilket innebär totalt 1 700 tkr.

Minskat behov av socialtjänstinsatser till barn och ungdomar

Statistiskt sett, utifrån genomsnittlig population i Örebro, blir cirka 20 elever i målgruppen någon gång aktuella för förhandsbedömning inom socialtjänsten och 10 av dessa fall leder vidare till utredning. I ansökan antogs att en tredjedel av de 10 kan undvikas tack vare satsningen, vilket ger en besparing på totalt 90 tkr. Om satsningens målsättning att 70 procent av eleverna ska uppnå godkända betyg i årskurs 9, kan uppnås, bör detta vara en lågt beräknad ekonomisk effekt. Detta inte minst eftersom en ungdom som inte genomfört gymnasiet, enligt forskning, löper ungefär 3-4 gånger högre risk att hamna i någon form av utanförskap. Antalet elever i målgruppen som skulle bli aktuella för socialtjänsten är därför troligen betydligt fler än vad som antagits i ansökan.

Vidare antas två elever i målgruppen, statistiskt, behöva insatser i form av exempelvis ”mindre omfattande öppenvård”. Om hälften av dessa, det vill säga en, kan slippa det under ett år inbesparas 200 tkr. Av samma skäl som ovan, får det betraktas som en låg beräkning. Eftersom satsningen generellt sett varit lyckad för målgruppen, är utgångspunkten tills vidare att dessa antaganden håller, vad gäller ekonomiska effekter. Dock behöver andelen elever med godkända betyg i årskurs 9 följas, för att kunna bekräfta detta.

Förebyggande verksamhet inom Socialförvaltningen kostar ungefär 10 mnkr per år och man har i ansökan räknat med att satsningen, genom att skapa en lugnare och tryggare vardag för eleverna, avlastar denna med 0,25 procent under åtta år, det vill säga 25 tkr per år. Med tanke på satsningens korta tid och att effekterna förväntas avta efter satsningens slut förefaller det dock tveksamt att satsningen leder till märkbara effekter på kommunens förebyggande sociala arbete.

Färre arbetsmarknadsåtgärder och utbetalningar av försörjningsstöd

Enligt samma resonemang som för socialtjänstens effekter, bör antagandet om antalet elever som i framtiden har behov av försörjningsstöd eller arbetsmarknadsåtgärder, grunda sig på andelen elever som i årskurs 9 uppnår gymnasiebehörighet. Om det kvantitativa målet på 70 procent elever med yrkesgymnasiebehörighet uppnås, minskar risken för framtida utanförskap och de i ansökan bedömda effekterna bör då kunna betraktas som låga.

2.7 Satsningens kostnader

Satsningen har beviljats medel för att pågå under två år, det vill säga till och med juli 2018. Fram till 2017-12-31 (årsredovisning 2017) kan kostnaderna för satsningen summeras till 1 870 tkr. Den totala budgeten som är beviljad för hela tvåårsperioden uppgår till 3 250 tkr. Prognosen visar dock att kostnaderna för hela satsningen, under förutsättning att den fortgår sin beviljade tvåårsperiod, kommer summera till cirka 3 185 tkr.

Anledningen till att personalkostnaden från satsningens start till och med 2017-12-31 ser låg ut beror på att satsningen haft en tjänstledighet som täckts upp med naturskolans ordinarie personal. Detta kommer att tas tillbaka till den ordinarie verksamheten under våren 2018 genom att belasta personalposten i satsningen.

Tabell 2. Kostnader för satsningen Utombuspedagogikens inverkan på lärande.

Kostnadspost	Budget, totalt	Utfall, 2017-12-31	Utfall, totalt (prognos)
Personal	2 760	1 574	2 760
Undervisningsmaterial	452	248	356
Övrigt	38	48	69
Summa	3 250	1 870	3 185

2.8 Kostnadsnyttoanalys

Den ekonomiska modell som används inom arbetet med sociala investeringar i Örebro kommun utgår ifrån att nettokostnaden för genomförandet av en satsning åtminstone ska gå jämnt upp med effekterna och summera till noll, det vill säga att satsningen i sin helhet finansieras av de effekter som genereras på den kommunala ekonomin. Om effekterna blir större än så uppstår ett överskott för kommunen och de nämnder där effekterna uppkommer.

I en kostnadsnyttoanalys ställs kostnaderna i förhållande till de ekonomiska effekterna. För att genomföra en sådan analys justeras utfallet av kostnaderna, per 2017-12-31, upp till cirka 3 200 tkr för att motsvara hela perioden för satsningen fram till och med juli 2018, vilket är den period som denna utvärdering avser.

Det är svårt att tydligt påvisa att satsningen genererar ekonomiska effekter som överstiger kostnaden på 3 200 tkr. Det beror dels på svårigheter att koppla eventuella förbättringar direkt till genomfört arbete och dels på begränsat underlag än så länge. Det är av vikt att följa den kvantitativa målsättningen att 70 procent av målgruppen ska bli behöriga till yrkesgymnasieprogram. Det kvarstår ett antal år innan samtliga i målgruppen uppnått årskurs 9, vilket gör det svårt att utvärdera ännu. I en uppföljande utvärdering hösten 2020 kan en tillräcklig bedömning göras, tillsammans med bland annat betyg i årskurs 6. Om det kvantitativa målet uppnås kommer satsningen utan tvekan att vara lönsam i ett kommunalekonomiskt perspektiv. Detta tack vare minskad belastning på gymnasieskolans introduktionsprogram samt minskad risk för framtida utanförskap och därmed kommunala kostnadsbesparingar för socialtjänst, försörjningsstöd och arbetsmarknadsåtgärder. En kvantifiering av dessa besparingar görs dock inte här, utöver vad som redovisas under avsnitt 4.2 *Plan för återföring*.

Samhällsekonomiska aspekter

De ekonomiska beräkningar som genomförts i denna utvärdering avgränsar sig till den kommunala ekonomin. Utöver dessa innebär satsningens insatser sannolikt en del effekter för andra aktörer inom samhället. Utbildningsnivån utgör en viktig bas för individens arbetsmarknadsmässiga, ekonomiska och sociala etablering.² Det finns tydliga samband mellan individens utbildningsnivå och senare etableringsmöjligheter. Utbildningen är en viktig skyddsfaktor mot arbetslöshet och inkomstfattigdom, men även ett mer allmänt skydd mot vad som kan benämnas som sociala problem. Grundskolan spelar därför en avgörande roll för att grundlägga individens kunskaper kopplat till framtida utbildning. Att stå långt ifrån arbetsmarknaden, egen försörjning, sociala nätverk med mera innebär ett utanförskap som nästintill alltid också genererar sämre levnadsvillkor och hälsa. För att förhindra en utveckling mot ett utanförskap i vuxen ålder är en central faktor genomförd gymnasieutbildning, vilket ökar chanserna till tillträde på arbetsmarknaden. Byggs gymnasieutbildningen på med högre studier ökar chanserna ytterligare att nå egen försörjning i vuxen ålder.³ Ju högre utbildningsgrad, desto mindre risk att hamna i utanförskap, vilket också är belagt i nationella studier:

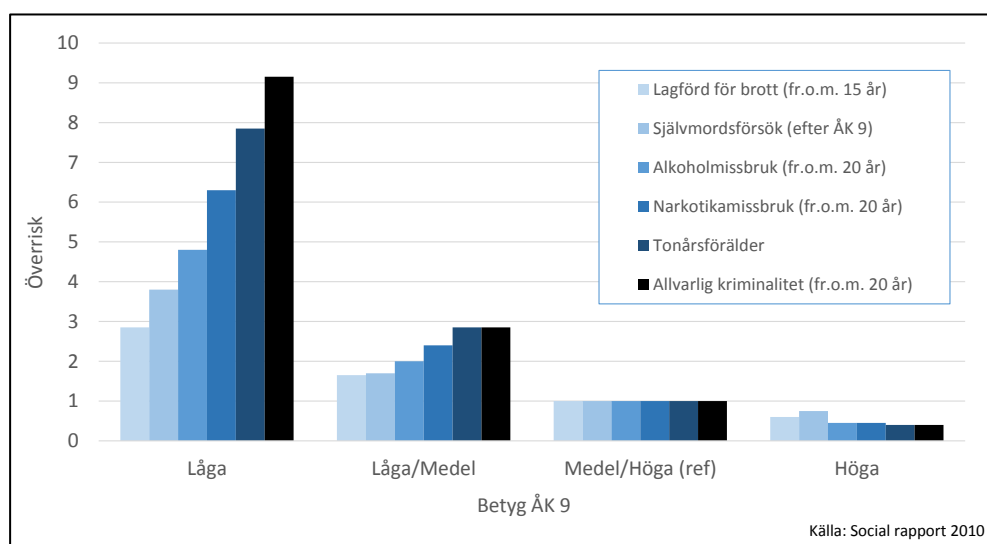
² Skolverket, *Elever med utländsk bakgrund*, 2004

³ SKL, *Värdet av en god uppväxt – Sociala investeringar för framtidens välfärd*, 2012

Avslutat gymnasiet:	Sverigefödd: 4-5 % risk för utanförskap
	Utlandsfödd: 10 % risk för utanförskap
Hoppat av gymnasiet:	Sverigefödd: 15 % risk för utanförskap
	Utlandsfödd: 20-25 % risk för utanförskap
Ej påbörjat gymnasiet:	Sverigefödd: 25 % risk för utanförskap
	Utlandsfödd: 35-40 % risk för utanförskap

Risken för utanförskap är alltså 3-4 gånger mindre för en utlandsfödd om denne genomgår gymnasieskolan.⁴ Liknande slutsatser kan dras utifrån vilken nivå på betyg i årskurs 9 som eleven fått, avseende överrisken för olika negativa utfall.⁵ Dessa överrisker skulle, utan satsningens genomförande, troligen inneburi ökade kostnader för bland annat polis och kriminalvård, sjukvård och arbetslöshet.

Diagram 19. Överrisk för utfall, beroende på betyg i årskurs 9, enligt Social rapport 2010.

⁴ Socialstyrelsen, *Social rapport 2010*, 2010

⁵ Socialstyrelsen, *Social rapport 2010*, 2010

3 Analys och slutsatser

3.1 Slutsatser

- Trots vissa initiala svårigheter i samband med starten har satsningen fått positiva resultat.
- Flertalet av de intervjuade anser att satsningen bidrar till bättre måluppfyllelse, vilket dock inte anses kunna mätas förrän om ett antal år.
- Det är, på kort sikt, svårt att påvisa att satsningen genererat ekonomiska effekter som överstiger kostnaderna. Det beror framförallt på att de mått som ligger till grund för beräkning av eventuella besparingar än så länge är svåra att dra slutsatser av, eftersom tillräcklig data ännu inte finns tillgänglig. På längre sikt finns det dock förutsättningar för att satsningen kommer vara lönsam i ett kommunalekonomiskt perspektiv.
- Det kvantitativa målet, att 70 procent av målgruppen ska bli behöriga till yrkesgymnasieprogram, har ännu inte kunnat analyseras. Detta mått är angeläget att följa för att kunna påvisa satsningens effekter. Den uppföljande utvärderingen av denna satsning kommer dock ge ett bättre underlag för analys av satsningens effekter.
- Pedagogerna ser att de elever som tagit del av utomhuspedagogik gör framsteg och visar ett ökat intresse. Såväl lärare som elever anser att det är lättare och mer kravlöst att utforska och pröva det nya språket i ett praktiskt arbetssätt. Detta stärker ett naturvetenskapligt förhållnings- och arbetssätt.
- Lärandet blir verklighetsanknutet, vilket gör det möjligt att koppla ord till företeelser. Att se, känna, höra och göra och därefter samla intryck och sätta ord på dessa i såväl samtal som skrift. Arbetssättet aktiverar alla sinnen vilket leder till ett djupare lärande.
- Framför allt har satsningen gynnat de elever som har allra svårast att klara en traditionell språktung undervisning. Utomhuspedagogik kompletterar traditionella undervisningsmetoder och bidrar till ett tematiskt arbetssätt.
- De kvantitativa resultaten pekar mot att ett praktiskt arbetssätt är mest gynnsamt för de nyanlända eleverna, även om det överlag är positivt för samtliga elever. Utomhuspedagogiken anses bidra till att de nyanlända eleverna får ett förbättrat lärande, en roligare och mer meningsfull skolgång samt en förbättring i de svenska språkkunskaperna.
- Det går att se tendenser till att eleverna i årskurs 6 och 9 förbättrat sina betyg. Dock handlar det om få elever och en kort mätperiod, samt att kunskapskraven istället för betyg utvärderats för årskurs 9. En uppföljande utvärdering om ett par år bör kunna ge ett bättre underlag.
- Naturpedagogerna beskrivs som mycket engagerade, kunniga och flexibla. De har arbetat tillsammans med skolans pedagoger och utifrån deras behov och utgångspunkter bistått med undervisningsplanering och genomförande.
- Skolans pedagoger har fått ny kunskap om hur de kan arbeta med läroplanen genom den så kallade ”baklängesplaneringen”, det vill säga långsiktig planering för praktisk tillämpning utifrån kunskapskraven i olika ämnen och årskurser, framförallt naturorienterande ämnen (NO).
- Pedagogerna har fått stöd genom möjligheten till pedagogiska diskussioner liksom i det praktiska genomförande av undervisningspass och alternativa bedömningsmetoder. De har dessutom fått tillgång till naturpedagogernas nätverk, vilket gett samarbetsmöjligheter med andra personalgrupper.
- Pedagogerna önskar att satsningen fortsätter på skolan. De ser satsningen som en möjlighet att behålla och rekrytera personal och anser att skolan har stor nytta av denna pedagogik utifrån

elevernas behov. De uttrycker även att verksamheten ger möjlighet att utveckla en naturpedagogisk profil.

- Den utvecklade rastverksamheten bidrar, enligt pedagogerna, till ökad koncentrationsförmåga hos eleverna.
- Verksamheten bidrar till skolans kompensatoriska uppdrag med avseende på naturkontakt och möjlighet till friluftsliv.

3.2 Komponentanalys

De komponenter som bedöms vara avgörande för att uppnå de positiva utfall som satsningen genererat är:

- Engagerade, flexibla och kunniga naturpedagoger med vilja och intresse för att tillsammans med skolans pedagoger utveckla arbetet utifrån deras behov och utgångspunkter.
- Utomhuspedagogik innebär en varierad undervisningsform som för in mer praktiska moment i de teoretiska ämnena. Detta innebär att elevernas språkkunskaper inte blir lika avgörande för inläringen.
- Lärandet blir verklighetsanknutet vilket leder till ett djupare lärande.
- Långsiktig, tematisk planering med utgångspunkt i läroplanen.

4 Förslag till beslut

4.1 Förslag till implementering

Sammantaget, utifrån utvärderingens resultat, lämnas nedanstående förslag till implementering:

- Satsningen bör fortsätta på Västra Engelbrekt med fokus på naturorienterande ämnen och tematiskt arbetssätt.
- Prioritering av årskurs 7-9 och därefter fortsättning i årskurs 4-6 för att bidra till en grön tråd mellan stadierna.
- Utveckling av tematiska upplägg inom olika naturorienterande ämnen, vilket kan erbjudas flera skolor inom ramen för Naturskolan. Detta möjliggör utökad arbete på flera skolor utifrån definierade behov.

Följande förutsättningar krävs vid en implementering för att säkerställa effekter:

- Förankring med skolans ledning och ny biträdande rektor.
- Förutsättningar ges för gemensam planeringstid mellan skolans pedagoger och naturpedagoger.

Grundskolenämnden har via Förvaltningen förskola och skola tillsammans med Naturskolans pedagoger till ansvar att initiera och säkerställa genomförandet av implementeringen och tillskapandet av en permanent verksamhet i enlighet med förslaget ovan, inom ramen för ordinarie budget.

4.2 Plan för återföring

Om effekterna av en satsning blir mindre än antagandena i ansökan sker en återföring i den grad som faktiska effekter uppkommer under satsningens genomförande, alternativt vad som kan konstateras eller prognostiseras vid en uppföljande utvärdering 1-3 år efter avslutad satsning. Dock återförs alltid minst 30 procent av satsningens kostnad, fördelat på respektive nämnd utifrån ursprunglig återföringsplan, oavsett satsningens resultat. De redovisade ekonomiska effekterna enligt avsnitt 2.6 ligger till grund för nedanstående justerade återföringsplan.

Satsningen har viss tid kvar med finansiering inom sociala investeringar, men kommer förmodligen inte att upparbeta budgeten till fullo. De totala beloppen för återföring kommer då att justeras ned i motsvarande grad.

Grundskolenämnden

Det är svårt att påvisa effekter i form av att behovet av stödresurser i Västra Engelbrektskolan kommer att minska permanent för eleverna som ingått i satsningen. Förhoppningsvis sker dock viss avlastning tack vare att några pedagoger, även efter satsningen, bär med sig kunskap om en annan pedagogisk form.

Det totala återföringsbeloppet justeras ned till 165 tkr från det i ansökan beräknade 550 tkr, vilket därmed motsvarar miniminivån på 30 procent.

Programnämnd Barn och Utbildning

Antalet elever som, tack vare satsningen, slipper gå om en årskurs i grundskolan, förväntas enligt ansökan bli två, vilket är planerat att ske som återföring 2019-2020. Det finns goda tecken på att framsteg gjorts, men andelen godkända elever i NO-ämnena behöver följas även läsåret 2017/2018 innan slutsatser kan dras om att revidera återföringsplanen.

Den planerade återföring i ansökan som avser elever som slipper gå ett år på introduktionsprogram för att sedan gå gymnasiet, grundar sig på 18 elever. Huruvida så många elever får tillräckligt bra betyg i årskurs 9 är för tidigt att avgöra nu eftersom det avser åren 2021-2025. Eftersom det finns positiva tecken i dagsläget på att skolresultaten förbättras, bör detta följas upp innan en revidering görs av återföringsplanen.

Det totala återföringsbeloppet enligt ansökan på 1 850 tkr (varav 150 tkr för grundskolan) får därför kvarstå tillsvidare.

Socialnämnderna

Antalet elever i målgruppen som tack vare satsningen kan slippa bli föremål för insatser från socialtjänsten antas vara lågt beräknade enligt ansökan. Genomförande av gymnasieskolan är en stark skyddsfaktor mot framtida utanförskap och andelen elever med behörighet i årskurs 9 kommer därför att följas framöver för att utvärdera dessa effekter. Tillsvidare är utgångspunkten därför att återföringen genomförs till fullo, det vill säga 300 tkr under åren 2020-2025.

Enligt ansökan förväntades kostnaderna minska för det förebyggande arbete som socialtjänsten bedriver. Några slutsatser gällande om kostnadsbesparingar uppstått, kan inte dras utifrån denna utvärdering, varför miniminivån 30 procent återförs, det vill säga 60 tkr.

Det totala återföringsbeloppet justeras ned från det i ansökan beräknade 500 tkr, till 360 tkr fördelat under 2020-2025.

VUXAM

Enligt samma resonemang som för socialtjänstens effekter, bör antagandet om antalet elever som i framtiden har behov av försörjningsstöd eller arbetsmarknadsåtgärder, grunda sig på andelen elever som i årskurs 9 uppnår gymnasiebehörighet. Om det kvantitativa målet på 70 procent elever med yrkesgymnasiebehörighet uppnås, minskar risken för framtida utanförskap och de i ansökan bedömda effekterna bör då kunna betraktas som låga.

Det totala återföringsbeloppet enligt ansökan på 500 tkr får därför kvarstå tillsvidare.

Reviderad återföringsplan

Nedan presenteras en sammanställning över återföringsplanens belopp per nämnd och år. Med budget avses ursprunglig plan enligt ansökan (per 2016) och med utfall avses justerad återföringsplan utifrån resultaten i slutrapporten (per 2018). Totalt återförs 85 procent av den ursprungliga återföringsplanen. Orsaken till detta är att det är svårt att påvisa vissa effekter som går att koppla till genomfört arbete. *Andelen elever i årskurs 9 med behörighet till yrkesgymnasieprogram* är ett centralt mått att följa framöver och ligger till grund för en ny bedömning av återföringsplanen vid den uppföljande utvärderingen, vilket bör ske (senast) under hösten 2020.

Återföringsplan		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Summa	
GRUNDSKOLA	BUDGET	-100	-100	-100	-100	-100	-50			-550	
	REVIDERAT	-30	-30	-30	-30	-30	-15			-165	30%
PN BoU (Grundskola)	BUDGET		-70	-80						-150	
	REVIDERAT		-70	-80						-150	100%
PN BoU (Gymnasie)	BUDGET				-300	-300	-400	-400	-300	-1 700	
	REVIDERAT				-300	-300	-400	-400	-300	-1 700	100%
VUXAM	BUDGET						-200	-200	-100	-500	
	REVIDERAT						-200	-200	-100	-500	100%
SOC	BUDGET	-50	-50	-100	-100	-50	-50	-50	-50	-500	
	REVIDERAT	0	0	-60	-60	-60	-60	-60	-60	-360	72%
TOTALT	BUDGET	-150	-220	-280	-500	-450	-700	-650	-450	-3 400	
	REVIDERAT	-30	-100	-170	-390	-390	-675	-660	-460	-2 875	85%

5 Fortsatt arbete

5.1 Fortsatt utvärdering

Vissa mått som ska följas i denna satsning är än så länge svåra att dra slutsatser av, bland annat eftersom tillräcklig data ännu inte funnits tillgänglig. Nedanstående indikatorer kommer därför att följas och analyseras vid en uppföljande utvärdering hösten 2020.

- Andel elever med godkända betyg i årskurs 6.

- Andel elever som uppnår gymnasiebehörighet i årskurs 9.
- Andel elever som fullföljer ett nationellt gymnasieprogram inom 4 år.
- Andel elever i introduktionsprogram i förhållande till antal elever i gymnasieskolan.
- Andel överåriga elever i grundskolan.
- Kostnad för socialtjänst per barn/ungdom 13-18 år.
- Andel arbetsmarknadsåtgärder bland invånare 18-24 år.
- Andel invånare 18-24 år med försörjningsstöd.

5.2 Utvecklingsområden

Projektägaren lyfter behovet av studiehandledning som avgörande för de nyanlända och uttrycker att det finns en problematik kring organisation och finansiering av denna verksamhet.

Bilagor

Bilaga 1 – Utvärderingsschema

Utvärderingsschema <i>Utomhuspedagogikens inverkan på lärande</i>					
<p>Målgrupp: Eleverna i förberedelseklass och eleverna som läsåret 2016/2017 går i årskurserna 5-8 på Västra Engelbrektskolan.</p> <p>50 % av de nyinlända eleverna och 70 % av alla elever på Västra Engelbrektskolan är efter årskurs 9 behöriga till minst yrkesförberedande gymnasieprogram.</p> <p>100 % av pedagogerna har deltagit vid minst ett utbildningstillfälle och 50 % har på egen hand tillämpat utomhuspedagogiken som komplement i den ordinarie undervisningen.</p>					
Mål	Aktivitet	Aktivitetsmätt	Effektmätt	Ekonomiska effekter	Indikatorer
Målgruppen ges förbättrade förutsättningar att tillgodogöra sig kunskap inom alla skolämnen, oavsett kunskaper i svenska språket, med hjälp av utomhuspedagogik och ett upplevelsebaserat lärande.	Undervisning av elevgrupper genom utomhuspedagogik.	Antal lektionstillfällen med utomhuspedagogik. Antal elever på lektionstillfällena med utomhuspedagogik. Antal inkluderande ämnen i lektionstillfällena med utomhuspedagogik.	Antal och andel elever som uppnår godkänt i de naturvetenskapliga ämnena i årskurs 6 och 9. Antal och andel elever som går om en årskurs i grundskolan. Antal och andel elever med förbättrad inlärnings- och koncentrationsförmåga.	Minskat behov av extra stödsatser i grundskolan.	Andel elever som uppnår godkända betyg i årskurs 6. Andel elever som uppnår gymnasiebehörighet i årskurs 9.
Fler i målgruppen når gymnasiebehörighet efter årskurs 9.			Antal och andel elever som uppnår behörighet till yrkesförberedande gymnasieprogram. Antal och andel elever som påbörjar introduktionsprogram på gymnasiet.	Färre elever går om årskurs i grundskolan.	Andel överåriga elever i grundskolan. Andel elever som fullföljer ett nationellt gymnasieprogram inom 4 år.
Målgruppen kan i snabbare takt påbörja undervisning i ordinarie klasser.			Antal och andel elever i förberedelseklasserna som gått över till ordinarie klass inom 6 månader. Antal och andel elever i förberedelseklasserna som gått över till ordinarie klass inom 1 år.	Färre elever till introduktionsprogram på gymnasiet.	Andel elever i introduktionsprogram i förhållande till antal elever i gymnasieskolan.
Målgruppen har fått en introduktion till det nya landets natur och möjligheter till en positiv fritid tillsammans med sina nya klasskamrater			Antal och andel elever som uppskattar vistelse i naturen. Antal och andel elever som upplever minskad stress och förbättrad känsla av sammanhang.	Minskat behov av socialtjänstinsatser till barn och ungdomar.	Kostnad för socialtjänst per barn/ungdom 13-18 år.
Pedagogerna har utbildats i hur utomhuspedagogik och upplevelsebaserat lärande.	Utbildningar en gång i månaden i utomhuspedagogik. Deltagande och observerande under elevundervisning.	Antal genomförda utbildningstillfällen. Antal deltagare på utbildningstillfällena.	Antal och andel pedagoger som upplever ökad kunskap i hur utomhuspedagogik kan tillämpas och komplettera ordinarie undervisningsform.	Färre arbetsmarknadsåtgärder.	Andel arbetsmarknadsåtgärder bland invånare 18-24 år.
Pedagogerna har tillsammans med naturpedagogerna skapat en väl beprövad metod som kompletterar det traditionella sättet att undervisa, anpassad för elevernas behov.	Utveckling av metodik och stödmaterial.	Dokumenterad metodik och framtaget stödmaterial.	Antal och andel pedagoger som tillämpat utomhuspedagogiken i den ordinarie verksamheten och använt framtagen metodik.	Färre utbetalningar av försörjningsstöd.	Andel invånare 18-24 år med försörjningsstöd.
Pedagogerna förvaltar och arbetar vidare med utvecklade metodiken på egen hand.	Egen tillämpning av utomhuspedagogiken i den ordinarie undervisningen.	Antal lektionstillfällen då utomhuspedagogiken använts som undervisningsform i den ordinarie undervisningen.			